

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»»**

**РЕФОРМАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І
ПРАКТИКИ**

Збірник матеріалів IV регіональної науково-
практичної конференції
(10 жовтня 2018 року)

Чернігів 2018

УДК 340.134(477)(08)

P45

Реформація законодавства України: проблеми теорії і практики.
Збірник – Чернігів: Чернігівський інститут ім. Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2018 – 129 с.

Друкується за рішенням Вченої ради інституту
(протокол № 2 від 28 вересня 2018 р.)

***За загальною редакцією
кандидата економічних наук, доцента
Мурашка Миколи Івановича***

Редакційна колегія:

Ступа В.І. д-р тех. наук, проф.; Мурашко М.І. к-т екон. наук,
доц.; Кадетов С.М. к-т екон. наук, доц.; Назарко С.О. к-т екон.
наук, доц.; Ямпольць П.В. к-т іст. наук; Суворова С.Г. к-т екон.
наук, доц.; Сидоренко Є.В. к-т юрид. наук; Барабаш А.Г. к-т
юрид. наук, доц.

Статті надруковані в авторській редакції

Комп'ютерний макет Захарчук І.В.

Адреса редакції: 14000, Чернігів
вул. Промислова, 17
Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ ВНЗ МАУП
Тел./факс (0462) 677-179
E-mail: maurchern@ukr.net

УкрІНТЕІ

Посвідчення № 452 від 20 вересня 2018 р. Про реєстрацію
проведення IV регіональної науково-практичної конференції за
темою «Реформація законодавства України: проблеми теорії і
практики»

© Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗМІСТ

Анохіна К.Е. Досвід реформування пенітенціарної системи в зарубіжних країнах.....	5
Барабаш А.Г., Кошка І.Ю. Співвідношення земельного права з іншими галузями права.....	9
Волох А.С. Принцип цільового використання земель.....	13
Гапєєва Ю.І. Правовий статус державного агентства автомобільних доріг України.....	16
Головенко В.В. Незаконне поміщення в психіатричний заклад: проблеми застосування на практиці.....	20
Гольцова С.В. Новації в порядку виїзду дитини за кордон.....	24
Єрмоленко В.О. Представники в адміністративному процесі.....	29
Карпенко М.С. Особливості договору перевезення вантажу залізничним транспортом.....	34
Кирдан Ю.В. Правове регулювання раціонального використання земель сільськогосподарського призначення.....	40
Клещ О.В. Кримінально-правова характеристика незаконних дій з порнографічними предметами та творами, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, аналіз покарань за їх вчинення, передбачених нормами чинного законодавства.....	45
Кочина О.С. Причинний зв'язок як умова відшкодування моральної (немайнової) шкоди.....	52
Красногор О.В. Питання адміністрування фінансового моніторингу у нотаріальній діяльності.....	61
Лавриненко Ю.А. Аліменти «по-новому».....	67
Пророченко В.В., Пузирний В.Ф. Адміністративно-процесуальна форма: поняття та сутність.....	73
Савенко О.В. Проблеми притягнення іноземців до адміністративної відповідальності.....	79
Семіцький В.М. Законність як основоположний принцип	

права.....	85
Сидоренко Є.В. Аналіз понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією».....	89
Сморжевський О. С. Щодо поняття персоналу (кадрів) у кримінально-виконавчій сфері.....	93
Старовойт А.С. Угода про нерозголошення.....	98
Ткаченко М.С. Порівняльна характеристика отримання статусу біженця в Україні та Польщі.....	103
Ткаченко О.С. Атестація осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби.....	108
Ткаченко Т.Г. Адміністративний примус в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України...	112
Хименко А.О., Пузирна Н.С. Міжнародний досвід регулювання праці неповнолітніх та законодавство України.....	116
Шамрук Н.Б., Семенцова О.А. Стан та проблеми проходження державної служби в умовах сьогодення.	120
Шпак А.В. Співвідношення земельного і екологічного права.....	124

Анохіна К.Е.
слухач 361 навчальної групи,
лейтенант внутрішньої служби
юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби

ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Сьогодні вже стало зрозуміло, що Державну кримінально-виконавчу службу України варто поступово реорганізовувати в реабілітаційну систему, яка сприятиме фізичному та духовному оздоровленню засуджених, отриманню ними необхідних навичок та вмінь, повернення суспільству законотворчих осіб.

Для дієвого та результативного реформування вітчизняної пенітенціарної системи та з метою реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань в Україні необхідно впроваджувати визнані у високорозвиненому західному світі відповідні вимоги і стандарти, стосовно виконання покарань.

Варто зауважити, що окремі аспекти даної тематики досліджувались у працях науковців кримінально-виконавчого профілю, а саме: В. А. Бадири, Є. Ю. Бараша, І. Г. Богатирьова, В. В. Василевича, О. М. Джужи, С. В. Денисова, Т. А. Денисової, В. М. Дрьоміна, А. В. Кирилюка, В. О. Корчинського, О. Г. Колба, І. М. Копотуна, В. А. Меркулової, А. Х. Степанюка, В. М. Трубникова, І. С. Яковець, С. Я. Фаренюка та ін.

Коротко відзначимо, що існує багато визначень самого терміну пенітенціарна система, та безліч поглядів на шляхи реформування, стисло наведемо декілька визначень, зокрема з цього приводу слід відзначити, що Д. В. Ягунов визначає пенітенціарну систему як сукупність органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських інституцій, об'єднаних на інтегрально-функціональних засадах навколо центрального органу

пенітенціарного управління, на який покладено обов'язки з вироблення та реалізації єдиної політики у сфері виконання кримінальних покарань, де всі органи й інституції взаємодіють у напрямі забезпечення суспільства шляхом ресоціалізації осіб, які відбувають або відбули кримінальні покарання [1, с. 178].

Г. О. Радов у доктринальній моделі Закону “Про пенітенціарну систему України” у ст. 1 дає визначення пенітенціарної системи як цілісного, функціонально-інтегрального утворення повноважних суб'єктів державного управління, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та їх узгоджених дій щодо забезпечення ресоціалізації засуджених [2, с. 11].

Україна зараз прагне вибудувати оптимальну систему, за якою всі установи виконання покарань та ізолятори попереднього утримання будуть підпорядковуватися виключно Міністерству юстиції України. Тож є потреба проаналізувати досвід побудови пенітенціарної системи в зарубіжних країнах. Сполучені Штати Америки є однією з найбільш розвинених країн світу з досить тривалою історією становлення установ виконання покарань [3].

Пенітенціарна система США має низку проблем сьогодні, відзначає К. В. Шкарупа, зокрема це занадто велика кількість засуджених. Так, штат Каліфорнія найбільше скоротив число ув'язнених (більш ніж на 15 тис. осіб), проте це не знизило гостроту кризи, в якому знаходиться його пенітенціарна система. В'язниці виявилися настільки перенаселені, що Верховний суд США виніс вердикт про необхідність скорочення числа ув'язнених. Показово, що, згідно з рішенням суду, Каліфорнія не може утримувати у в'язницях понад 110 тис. осіб (при тому, що на момент вердикту у в'язницях утримувалося 160 тис.), це становить, тим не менш, 137.5 % від числа ув'язнених, на яких ці в'язниці розраховані [4].

Пенітенціарній системі зарубіжних країн, центральне місце займає психолого-педагогічна складова, що відображена у роботі персоналу цих установ. У вітчизняних установах такого типу немає акценту на підтримання саме психологічної атмосфери у колективах засуджених, тому доцільно було б запровадити пенітенціарну педагогіку як елемент початкового етапу ресоціалізації засуджених. Також у більшості країн Західної Європи праця є складовою частиною відбування всіх видів покарання як пов'язаних із позбавленням волі, так і не пов'язаних. Праця виступає складовою частиною режиму утримання та соціальної адаптації. Історія виникнення та функціонування пенітенціарної системи має багато білих плям та недоліків існування, проте сучасний стан існування в'язниць демонструє, що шляхом спроб та помилок можна досягнути бажаного результату.

У міжнародній практиці запобігання злочинності визнано, що позбавлення волі повинно застосовуватися як крайній засіб впливу до небезпечних злочинців, оскільки ізоляція від суспільства нерідко сприяє деградації особистості та втраті соціально корисних зв'язків, адже пробація – це новий вид суспільних відносин у країнах ЄС, який за мету ставить не кару та ізоляцію від суспільства, а, навпаки, максимальне залучення всіх без винятку громадян до збереження людини від негативного впливу злочинного середовища, надання допомоги задля набуття повноправного членства в суспільстві.

Імплементация в українське законодавство і впровадження в практичну діяльність елементів пробації є актуальним і для України, адже для цього вивчається досвід пробаційних програм Англії, Грузії, Молдови, Литви, Латвії, Румунії, Швеції.

На думку експертів з Європи, Україні варто хоча б частково відмовитися від дитячих колоній. Потрібно повною мірою впроваджувати ювенальну юстицію, дитячі злочини треба запобігати до їх вчинення, шляхом вилучення дітей з неблагополучних сімей, як у всій Європі.

В сучасних умовах стрижнем реформування пенітенціарної системи повинна стати виключно ідея ресоціалізації засуджених, що є основою пенітенціарної філософії.

Отже, для забезпечення ефективного виконання завдань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань необхідно: впроваджувати відповідні інноваційні розробки, розвивати науковий потенціал у даному напрямку, підвищити рівень соціального статусу співробітників кримінально-виконавчої служби, забезпечити підвищення престижу служби у кримінально-виконавчій системі тощо, все це можливе лише втілити, провівши комплекс реформу пенітенціарної системи, таку реформу слід проводити з залучення громадськості, а державі слід звернути більш ретельну увагу задля забезпечення змістовнішої та продуктивнішої взаємодії її компетентних органів з інститутами громадськості щодо реалізації політики у сфері виконання покарань.

Список використаних джерел

1. Бодюл Є. М. Проблеми доктринального визначення поняття "пенітенціарна система". *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. - 2013. - № 1. - С. 29-35.

2. Пенитенциарные системы зарубежных стран: [учеб.-практ. пособие] / сост. В. И. Гуржий, М. П. Мелентьев. К.: РИО МВД Украины, 1993. 104 с.

3. Марченко В.Ю. Реформування пенітенціарної системи в Україні на основі зарубіжного досвіду. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/228.pdf>

4. Шкарупа К. В. Історія виникнення пенітенціарної служби, досвід функціонування в країнах світу *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. - 2017. № 1. С. 252-259.

Барабаш А.Г.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу ЧНТУ*

Кошка І.Ю.

*студентка 4 курсу, групи ПР-153,
юридичного факультету ЧНТУ*

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА З ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ПРАВА

Розвиток економічних відносин в Україні, вплив політичних чинників, впровадження стандартів Європейського Союзу зумовлюють не лише реформування окремих правових норм земельного законодавства, але й постійний розвиток самої галузі права. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання місця земельного права у правовій системі України та його співвідношення з іншими галузями права.

Насамперед, розглянемо зв'язок земельного права з – конституційним. Основний Закон України містить норми, які безпосередньо регулюють земельні відносини. Так, стаття 13 Конституції України зазначає, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Згідно статті 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону Окрім вказаних норм, розвиток відносин земельної власності ґрунтується на таких правилах, встановлених Конституцією:

- кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону (ч. 2 статті 13 Конституції України);

- власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватись на шкоду людині і суспільству (ч. 3 статті 13 Конституції України);

- держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом (ч. 4 статті 13 Конституції України);

- використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі (ч. 7 статті 41 Конституції України).

Як бачимо, конституційне право містить норми, що визначають вихідні положення земельного права щодо цінності об'єкту правового регулювання, щодо охорони землі та права власності на неї.

Земельне право має певний зв'язок з адміністративним правом. Предметом адміністративного права є комплекс суспільних відносин, що виникають між суб'єктами публічної адміністрації та об'єктами публічного управління. Саме таким об'єктом є землі України. Органи виконавчої влади здійснюють державне управління у сфері використання і охорони земель, притягують до адміністративної відповідальності осіб, які скоїли правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів. Як доповнення до вищевикладеного, слід послатися на дослідження Гуревського В.К. Вчений доводить, що зв'язок земельного й адміністративного права полягає у застосуванні імперативних методів регулювання, однак предмети цих галузей відображають їх принципові розходження[1].

Зв'язок земельного права з аграрним правом обумовлюється тим, що земля є одночасно об'єктом земельного та аграрного права. Однак, об'єктом аграрного права є лише землі сільськогосподарського призначення. Аграрне право вивчає земельні ділянки ґрунтовий покрив яких дозволяє їх використовувати, як засіб сільськогосподарського виробництва. А земельне право

вивчає всі інші категорії земель, що передбачені ч. 1 статті 19 Земельного кодексу України.

Досить важливе значення має зв'язок земельного права з цивільним правом. Предметом цивільного права, насамперед, є майнові відносини. Земля теж вважається своєрідним майном. Своєрідність землі, як майна, полягає в тому, що вона створена природою, а не людиною, тому має надзвичайно високий рівень цінності. Цивільне право регулює договірні відносини з майном. Деякі з договорів, що забезпечуються цивільним законодавством, можуть застосовуватись і щодо землі. Однак, коло договорів, які укладаються у сфері розпорядження землями досить вузьке. Так, Крассов О.І. зазначає, що цивільне право засноване на забезпеченні волі майнових прав суб'єктів, а земельне право – на забезпеченні раціонального використання та охорони земель як основи життя і діяльності людей[2, с.42]. Цілком погоджуємося із позицією вченого, адже в цивільному праві переважає принцип свободи волевиявлення суб'єктів цивільних відносин, а у земельному праві застосовуються публічно-правові засоби регулювання земельних відносин і передбачаються обмеження права власності на землю.

Зв'язок земельного права з природноресурсовим правом обумовлений тим, що без використання землі практично неможливе без використання інших природних ресурсів [3, с.17]. Так, правовий режим водних об'єктів і земель водного фонду завжди необхідно розглядати в сукупності. Аналогічно – правовий режим земель лісгосподарського призначення становить одне ціле з правовим режимом лісів, що ростуть на таких землях.

Взаємозв'язок земельного права з екологічним правом обумовлюється положенням землі як елементу навколишнього природного середовища. Згідно зі статтею 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як

сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Відповідно до статті 5 Земельного кодексу України основоположним принципом земельного законодавства є поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва.

Вищевикладене свідчить, що зв'язок земельного права з іншими галузями права обумовлюється багатогранністю землі, як унікального об'єкта правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Гуревський В.К. Земельне право як самостійна галузь права та його співвідношення із суміжними галузями права. URL: <http://apdp.in.ua/v22/132.pdf>
2. Крассов О.И.. Земельное право: Учебник. – М., 2000. – 624 с
3. Шеремет А. П., Земельне право України: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632 с.

Волох А.С.
студентка групи ПР-151,
юридичного факультету ЧНТУ
Барабаш А.Г.
к.ю.н., доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу ЧНТУ

ПРИНЦИП ЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Фундаментальною основою земельного законодавства України є поділ земель за їх цільовим призначенням. За останні декілька років, цей принцип набув неабиякого значення. Система поділу земель України на категорії не встановлює чітких і зрозумілих вимог стосовно того, яким чином повинна використовуватись певна земельна ділянка.

До земельних ресурсів України належать усі землі в межах її території, в тому числі острови та землі, зайняті водними об'єктами, які за основним цільовим призначенням поділяються на категорії.

Головною особливістю земельного законодавства є цільове призначення земель. Що ж являє собою цільове призначення земель? Відповідь доволі проста, це встановлені законодавством та конкретизовані відповідними органами влади допустимі межі використання земельної ділянки громадянами та юридичними особами.

Відповідно, до ч. 1 ст. 19 ЗК України, землі України за основним цільовим призначенням поділяються на дев'ять категорій, а саме:

- а) землі сільськогосподарського призначення;
- б) землі житлової та громадської забудови;
- в) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;
- г) землі оздоровчого призначення;
- г) землі рекреаційного призначення;
- д) землі історико-культурного призначення;

- е) землі лісогосподарського призначення;
- є) землі водного фонду;
- ж) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення [1].

Кожна категорія земель має свою особливість чи особливості. Саме ці особливості визначають критерії поділу земель на категорії.

Проте існує низка проблем щодо поділу земель на категорії.

Одним із недоліком сучасного поділу земель на категорії можна вважати одночасну належність земельної ділянки до кількох категорій земель. Така ситуація є цілком можливою, наприклад, коли до земель об'єктів природно-заповідного фонду або земель оборони входять землі лісового та водного фонду, землі сільськогосподарського призначення тощо. Тобто землі окремих категорій мають, так би мовити, «подвійну прописку» [2, с. 42-43].

Наступною проблемою є те, що існуючий поділ земель України на категорії за цільовим призначенням негативно впливає на можливість реалізації суб'єктивних прав громадян України на землю. Зважаючи на існуючі законодавчі заборони щодо обігу та зміни цільового призначення окремих категорій земель, від встановлення того чи іншого цільового призначення земельної ділянки може залежати обсяг прав її власника по розпорядженню та використанню такої земельної ділянки [3;с. 4].

Земля фізичним і юридичним особам може не лише надаватися, а й вилучатися в них. Власник може сам відмовитися від земельної ділянки, у деяких випадках вона може бути вилучена за рішенням суду. Так, використання земельної ділянки не за цільовим призначенням є підставою припинення права користування земельною ділянкою згідно ст. 141 ЗК України.

Вищевикладене свідчить, що поділ земель за категоріями як основним цільовим призначенням є досить важливою функцією управління землекористуванням в

Україні. Тому законодавство повинно регулювати режим найбільш важливих і типових різновидів земельних ділянок. Необхідно чітко встановити формальні критерії визначення цільового призначення (належності до категорії) земельної ділянки. Слід законодавчо закріпити систему пріоритетів між категоріями земель, що дало б можливість вирішувати колізії, що виникають у разі поширення правових режимів різних категорій земель на одну земельну ділянку.

Література:

1. Земельний кодекс України: закон від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

2. Костюшкін І.О. Правове регулювання цільового призначення земель як умови забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні // Університетські наукові записки. – 2013. - №3(47). – С. 316-323.

3. Правдюк В. До історії теоретико-правових засад поділу земель за цільовим призначенням в 1918-1970 роках // Часопис Академії адвокатури України – №6 (2010). – С. 1-6.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОГО АГЕНТСТВА АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ УКРАЇНИ

В сучасних умовах ключова проблема в розвитку дорожньої галузі полягає в тому, що транспортно-експлуатаційний стан автомобільних доріг і споруд на них не забезпечує швидкого, комфортного, економічного і безпечного перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом. Покращити транспортно-експлуатаційний стан автомобільних доріг в умовах обмеженого фінансування можливо за рахунок проведення ефективних науково-дослідних розробок, які сприятимуть впровадженню у виробництво сучасних науково-технічних досягнень та новітніх технологій і матеріалів [1, с. 150]. Реалізація вищезазначених завдань покладається насамперед на Державне агентство автомобільних доріг України (далі – Укравтодор).

Метою дослідження є аналіз особливостей правового статусу Укравтодора.

Варто зазначити, що правовий статус як правова категорія традиційно є найважливішим інститутом будь-якої галузі права, в тому числі й транспортного, оскільки розкриває статус відповідних суб'єктів в сфері організації дорожнього руху. Наявна багатоманітність поглядів переважно зводиться до визначення його елементів. У юридичній літературі правовий статус суб'єкта, як правило, визначається через систему закріплених у нормативних актах прав та обов'язків (повноважень), а також його відповідальності. Щодо решти елементів думки вчених різняться, що передусім залежить від того, який розглядається статус: фізичної або юридичної особи: одноосібного чи колегіального суб'єкта тощо [2, с. 87].

Зокрема, правовий статус Укравтодора визначається

Положенням «Про Державне агентство автомобільних доріг України», яке затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 439 [3]. Отже, охарактеризуємо положення вищезазначеного нормативно-правового акта більш детально.

Відповідно до п. 1 вищезазначеного Положення Укравтодор є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра інфраструктури і який реалізує державну політику у сфері дорожнього господарства. Укравтодор у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Як ми вже зазначили, основу правового статусу будь-якого суб'єкта управління становить його компетенція. Враховуючи досить значне коло повноважень Укравтодора, які визначені в Положенні, зупинимось детальніше на основних завданнях даного органу, оскільки саме вони визначають його роль і місце в транспортній системі держави.

Відповідно до п. 3 Положенням Державне агентство автомобільних доріг України основними завданнями Укравтодору є:

- 1) реалізація державної політики у сфері дорожнього господарства та здійснення державного управління автомобільними дорогами загального користування;
- 2) внесення на розгляд Міністра інфраструктури пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері дорожнього господарства;
- 3) здійснення управління об'єктами державної власності.

Отже, враховуючи вищезазначені завдання, можемо констатувати, що Укравтодор є ключовим суб'єктом транспортної сфери України.

Разом з тим, відштовхуючись від вищезазначених завдань, відмічаємо, що Укравтодор:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх виконанням в апараті Укравтодору;

2) здійснює добір кадрів в апарат Укравтодору та на керівні посади підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату Укравтодору;

3) організовує планово-фінансову роботу в апараті Укравтодору, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

4) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

5) організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів відповідно до встановлених правил.

Серед вищезазначених завдань, які виконує Укравтодор, вважаємо за доцільне внести зміни до підпункту 3 п. 3 Положення, оскільки, на нашу думку, Укравтодор повинен не вносити на розгляд Міністра інфраструктури пропозиції стосовно забезпечення формування державної політики у сфері дорожнього господарства, а самостійно формувати державну політику у сфері дорожнього господарства, що суттєво посилить роль Укравтодора в системі органів виконавчої влади.

Таким чином, проаналізувавши особливості правового статусу Укравтодора, ми дійшли висновку, що саме вищезазначений орган є одним із ключових суб'єктів транспортної системи держави і який реалізує державну політику у сфері дорожнього господарства.

Список використаних джерел

1. Філатова О. О. Державне управління комплексом науково-дослідного забезпечення розвитку інфраструктури автодорожнього господарства України / Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2014. - Вип. 41. – С. 150-156.

2. Сараєв Є. І. Удосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів організації дорожнього руху / Є. І. Сараєв // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. - С. 85-91.

3. Про затвердження Положення про Державне агентство автомобільних доріг України: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 439. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

*Головенко В.В.
слухач 361 навчальної групи
юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби*

НЕЗАКОННЕ ПОМІЩЕННЯ В ПСИХІАТРИЧНИЙ ЗАКЛАД: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ

Основоположним завданням для будь-якої демократичної держави є захист основних прав і свобод людини та громадянина. Конституція України у розділі II закріпила достатньо широкий та різноманітний за своїм змістом перелік природних та невідчужуваних прав людини і громадянина. До їх числа, зокрема, належить право кожного на повагу до його гідності (ч.1 ст.28), право на свободу та особисту недоторканість (ч.1 ст.29)[1]. Норми розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) спрямовані на охорону цих прав.

Одним із таких злочинів є незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст. 151 КК України). Однак, попри нормативне закріплення на практиці дана стаття застосовується вкрай рідко, а пояснити це можна як підвищеною латентністю таких злочинів, так і недосконалістю законодавчої конструкції.

Дослідженням незаконного поміщення в психіатричний заклад займалися такі провідні вчені, як С.Ю. Акимов, А.Е. Амосов, А.В. Андрушко, А.В. Волошин, В.В. Голіна, І.В. Кирилюк, М.І. Коржанський, О.С. Наумова, І.М. Тяжкова, М.І. Хавронюк та інші.

Проте, незважаючи на високий ступінь дослідження даної теми, провідні науковці й дотепер дискутують з проблемних питань.

Перш ніж розглянути причини латентності зазначеного злочину необхідно сказати, що латентна

злочинність – це сукупність передбачених кримінальним законом діянь, які з різних причин не були враховані органами внутрішніх справ, прокуратурою, службою безпеки, судом [2, с. 167]. Про латентний характер ст. 151 КК України свідчить, насамперед, відсутність розглянутих судами кримінальних справ про засудження осіб за злочини у вказаній сфері.

Як відзначає Є. Дмитрієва, особливо «популярними» є недостовірні висновки у психіатричних експертизах, так званих потенційних суб'єктів злочину, адже користуючись результатами такої експертизи, порушуючи ст. 151 КК України, людину незаконно поміщають в психлікарню, щоб заволодіти її майном чи з інших корисливих мотивів [3].

Таким чином, основні причини скоєння, а в подальшому і приховування цього злочину полягають у специфічності, закритості психіатричної сфери діяльності. Закритість, корпоративна кругова порука, відсутність зовнішнього та належного внутрішнього контролю за діяльністю психіатричних закладів не дають можливості встановити справжній стан справ у сфері психіатрії. Про такі правопорушення час від часу стає відомо завдяки ЗМІ та правозахисним організаціям. Із цих скандальних випадків суспільство дізнається про кричущі факти порушення прав людини та кримінального закону в психіатричних закладах.

Також недосконалою є і законодавча конструкція даної статті. Аналіз цієї норми дозволяє стверджувати, що вона поширює свою дію лише на випадки поміщення у психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи і не стосується інших вимог Закону України «Про психіатричну допомогу», які встановлюють підстави та порядок недобровільної госпіталізації, в результаті чого у психіатричному закладі опиняється не за своєю волею особа, яка такої госпіталізації не потребує.

А. В. Андрушко вважає, що буквально тлумачення диспозиції ч. 1 ст. 151 КК України не дозволяє зробити

однозначний висновок про те, що ця норма охоплює випадки незаконного утримання (продовження перебування) особи в такому закладі після того, як відпали підстави для її подальшого перебування в ньому (наприклад, після одужання особи) [4, с. 150]. Незрозумілим видається також підхід законодавця, який передбачає менш суворі покарання за вчинення незаконного поміщення у психіатричний заклад, ніж за скоєння незаконного позбавлення волі.

На мою думку, необхідним є не тільки посилення відповідальності за даний злочин, а й доповнення санкції таким видом покарання, як штраф. В цій частині можна перейняти досвід Латвійської Республіки, адже відповідно до їхнього КК завідомо незаконне поміщення в психіатричну лікарню (відповідальність не диференційована) карається позбавленням волі на строк до двох років або арештом, або грошовим штрафом до сорока мінімальних місячних зарплат з позбавленням права займатися певною діяльністю на строк до п'яти років [5]. Такі зміни були б набагато ефективніші як для запобігання вчинення даного злочину, так і для поповнення державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кримінологія. Загальна та особлива частини: підручник: за ред.: І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2009. – 288 с.

3. Дмитриева Е. Медицина взятков и откатов. Следователь. 2007. № 7.

4. Андрушко А. В. Незаконне поміщення у психіатричний заклад: основні детермінанти та напрями запобігання. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. № 6 (15). С. 148-152.

5. Уголовный кодекс Латвийской Республики. URL:
[http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424&sub
ID.](http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424&subID)

Гольцова С.В.
студентка юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Сидоренко Є.В.
к.ю.н., завідувач кафедри «Правознавство»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

НОВАЦІЇ В ПОРЯДКУ ВИЇЗДУ ДИТИНИ ЗА КОРДОН

28 серпня в Україні набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» [1], яким спрощують порядок вивезення дітей за кордон. Відповідно до ч. 5 ст. 57 СКУ, якщо одному із батьків, з ким рішенням суду визначено місце проживання дитини або наявний висновок органів опіки та піклування, яким підтверджується місце проживання дитини необхідно вивести дитину за межі України на строк, що не перевищує одного місяця, з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей, то йому не потрібно згоди другого з батьків, а лише рішення суду про визначення місця проживання дитини або висновок органів опіки та піклування, яким підтверджується місце проживання дитини [2]. Він має повідомити іншого з батьків про це, шляхом надсилання рекомендованого листа про тимчасовий виїзд дитини за межі України, де повинен зазначити мету виїзду, державу прямування та відповідний часовий проміжок перебування у цій державі, якщо лише

йому відомо місце проживання іншого з батьків, який не ухилиється та належно виконує батьківські обов'язки.

Відповідно до змін, той з батьків, який проживає з дитиною, може самостійно вирішувати питання тимчасового виїзду дитини за кордон на строк до одного місяця та більше, за наявності заборгованості зі сплати аліментів іншого з батьків більше 4 місяців, яка підтверджується довідкою про наявність заборгованості зі сплати аліментів, а також потрібно рішення суду про визначення місця проживання дитини або висновок органів опіки та піклування, яким підтверджується місце проживання дитини.

Якщо ж це дитина інвалід або дитина яка хворіє на тяжкі захворювання, то той з батьків, який проживає з дитиною, може самостійно вирішувати питання тимчасового виїзду дитини за кордон на строк до одного місяця та більше, за наявності заборгованості зі сплати аліментів іншого з батьків більше 3 місяців, яка підтверджується довідкою про наявність заборгованості зі сплати аліментів, а також потрібен документ, виданий лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу про наявність інвалідності або тяжкої хвороби та рішення суду про визначення місця проживання дитини або висновку органів опіки та піклування, яким підтверджується місце проживання дитини.

У зв'язку з цим внесені зміни до ч. 13 ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження»: довідка про наявність заборгованості зі сплати аліментів видається органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем на вимогу стягувача протягом трьох робочих днів у випадках, встановлених законом. Довідка про наявність заборгованості зі сплати аліментів дійсна протягом одного місяця з дня її видачі [3].

При цьому законопроект передбачає можливість виїзду дитини за кордон з тим із батьків, з ким проживає дитина, не лише на лікування, навчання і відпочинок, як це

було раніше, але й з метою її участі в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей.

Також варто зауважити, що зрівняні права обох батьків щодо вивезення дитини за кордон.

Якщо той із батьків, хто проживає окремо від дитини, за умови відсутності заборгованості зі сплати аліментів, бажає відвезти дитину за межі України, то йому необхідно звернутися рекомендованим листом із повідомленням про вручення до того з батьків, з яким проживає дитина, за наданням згоди на виїзд дитини за межі України. Якщо протягом 10 днів той з батьків з яким дитина проживає не надав нотаріально посвідченої згоди на виїзд дитини за кордон із зазначеною метою, тоді той із батьків, хто проживає окремо від дитини та у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів, має право звернутися до суду із заявою про надання дозволу на виїзд дитини за кордон без згоди другого з батьків [2].

До суду крім даної заяви подається, повідомлення про вручення рекомендованого листа разом з копією такого листа і довідка від виконавця про відсутність заборгованості по аліментах. У зв'язку з цим були внесені зміни до ч. 4ст. 19 та до ч. 1 ст. 274 ЦПК України і тепер така справа у суді розглядається у спрощеному позовному провадженні [4].

При перетині кордону необхідно пред'явити нотаріально посвідчену згоду або рішення суду, в яких має бути зазначено деталі виїзду (країни подорожі, в тому числі транзитні, цілі та ін.) та терміни повернення в Україну.

У разі умисного порушення встановленого законом обмеження щодо строку перебування дитини за межами України у разі самостійного вирішення питання про тимчасовий виїзд дитини за межі України тим із батьків, з

яким рішенням суду визначено або висновком органу опіки та піклування підтверджено місце проживання цієї дитини, тобто понад один місяць, тоді того із батьків суд притягує до адміністративної відповідальності (у зв'язку з чим додана до ст. 184 КупАП ч. 7) та постановою накладає штраф від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. В одnodенний строк після набрання законної сили такої постанови суд направляє цю постанову до органам прикордонної служби для застосування до особи, стосовно якої винесено постанову, тимчасового обмеження права на виїзд за межі України з дитиною [5]. Такому з батьків тимчасово обмежується право на виїзд з України з дитиною строком на один рік з дня накладення адміністративного стягнення, крім випадку, коли є нотаріально посвідчена згода на виїзд дитини другого з батьків [6]. Згідно із внесеними змінами до ч. 1 ст. 353 ЦПК України, а саме до переліку ухвал суду першої інстанції, які окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, таке обмеження можна оскаржити у судовому порядку.

Отже, в Україні удосконалено порядок вивезення дітей за кордон, і в першу чергу метою цих змін є захист прав дітей.

Використані джерела:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» від 03.07.2018 № 2475-VIII// Урядовий кур'єр – 22.08.2018 — № 157.

2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-XIV : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21 –22. – ст.135.

3. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII// Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 30. – ст.542.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 №1618-IV: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 – 41, 42. – ст.492.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-X : Закон України // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – ст.1122.

6. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 №3857-XII// Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 18. – ст.101.

ПРЕДСТАВНИКИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Серед учасників адміністративного процесу виокремлюють таку процесуальну фігуру як представника. Варто відзначити що інститут представництва інтересів в судах зазнав суттєвих змін з 15.12.2017 року, тобто з часу набрання законної сили Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1]. Не оминув змін даний правовий інститут і в адміністративному процесуальному праві, при цьому найбільш масштабні нововведення пов'язані з реалізацією державної політики щодо встановлення монополії адвокатури на представництво інтересів в судах.

Відмітимо, що так звана адвокатська монополія на законодавчому рівні була започаткована ще 30.09.2016 року – з набуттям чинності змін до Конституції України в частині правосуддя і нової редакції закону "Про судоустрій і статус суддів".

Так, згідно із ст. 131-2 Конституції України виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Також передбачається, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, малозначних справах та деяких інших випадках [2]. Водночас варто зауважити, що ці положення вступають в силу не одразу, а для їх запровадження вводиться перехідний період тривалістю в кілька років. Відповідно до пп. 11 п. 16¹ розділу XV «Перехідні положення» Основного Закону держави з 01.01.2017 року виключно адвокати можуть представляти інтереси клієнтів у

Верховному Суді та судах касаційної інстанції, з 01.01.2018 року - у судах апеляційної інстанції, з 01.01.2019 року - у судах першої інстанції. Окрім того, що немало важливо для розгляду адміністративних справ, представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно адвокатами здійснюється з 01.01.2020 року.

Варто зауважити, що в Конституції України є ще одне застереження, за яким «представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (до 30.09.2016 року), здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню».

Проаналізувавши конституційні положення у сфері представництва інтересів в судах, зупинимось на правовому регулюванні даного правового інституту в Кодексі адміністративного судочинства (далі-КАС) України.

Відповідно до ч. 1 ст. 55 КАС України, сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника [3]. Таким чином, саме три категорії учасників адміністративного процесу можуть мати у справі представника – сторони, треті особи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи. При цьому норма, закріплена в ч. 2 ст. 55 КАС України, проголошує, що особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника.

Відповідь на питання, хто ж може бути представником у суді, знаходиться в ч. 1 ст. 57 КАС України, в якій зазначено, що представником у суді може бути адвокат або законний представник.

Виняток у цьому загальному правилі закріплений ч. 2 ст. 57 КАС України, відповідно до якої у справах незначної складності та в інших випадках, визначених цим Кодексом, представником може бути фізична особа, яка відповідно до ч. 2 ст. 43 цього Кодексу має адміністративну процесуальну дієздатність.

Так, адміністративна справа незначної складності (малозначна справа) – це адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин (п. 20 ч. 1 ст. 4 КАС України). Не вичерпний перелік справ незначної складності міститься в ч. 6 ст. 12 КАС України.

Для порівняння зазначено, що відносно нещодавно – до набрання законної сили Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», представником в адміністративному процесі могла бути будь-яка фізична особа, яка мала адміністративну процесуальну дієздатність.

Відмітимо, що в наукових колах та серед практикуючих юристів не склалося єдиної точки зору щодо монополізації адвокатської діяльності. Так, прихильники монополізації відстоюють точку зору, що вона сприятиме підвищенню рівню судового захисту, а загальне підвищення вартості послуг відбудеться в основному за рахунок того, що з ринку почнуть зникати неякісні пропозиції [4]. Аргументи противників зводяться до того, що монополія – це можливість диктувати ціни (як правило, високі), стимул для розвитку корупції під час отримання свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю [5].

На нашу думку, монополізація адвокатури на представництво інтересів в суді є особливо гострою саме в адміністративному процесі, адже завданням

адміністративного судочинства є саме вирішення судом спорів, учасниками в яких часто виступають суб'єкти владних повноважень. При цьому, згідно з ч. 3 ст. 55 КАС України, юридична особа, суб'єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її (його) імені відповідно до закону, статуту, положення (само представництво юридичної особи), або через представника. Зрозуміло, що керівники не завжди володіють тими правовими знаннями, які дозволять якісно представити інтереси відповідного суб'єкта в суді, а тому необхідно залучати до участі у справі представника, яким може бути лише адвокат (дане правило не поширюється на справи незначної складності та інші випадки, визначені КАС України). Виникає цілком логічне питання – яким шляхом буде здійснюватися представництво інтересів адвокатом, адже воно потребує значних матеріальних затрат для суб'єкта, який фінансується з бюджету, для оплати відповідних адвокатських послуг. Інший варіант вирішення даної проблеми полягає у закріпленні на рівні закону можливості державним службовцям-штатним юристам, які представлятимуть суб'єктів владних повноважень, суміщати свою роботу з адвокатською діяльністю.

Враховуючи вищевикладене, приходимо до висновку що, зміни в КАС України започаткували адвокатську монополію на представництво інтересів учасників адміністративного процесу в суді. Разом з тим, вона не є такою всеосяжною – законодавство не забороняє так зване самопредставництво, а також допускає у справах незначної складності та в інших випадках, визначених Кодексом, залучати в якості представника будь-яку фізичну особу, яка володіє адміністративною процесуальною дієздатністю.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного

процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII // Голос України від 28.11.2017. — / № 221-222 /.

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України від 01.10.2010. - 2010 р., / № 72/1 Спеціальний випуск /, стор. 15, стаття 2598.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон від 06.07.2005 № 2747-IV // Урядовий кур'єр від 17.08.2005. - № 153, / 153-154 /.

4. Матеріали круглого столу РА м. Києва на тему: «Обговорення проектів змін до закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 25.03.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmdka.com/novini/301>.

5. Реформа адвокатури: что ждет адвокатов в 2016 году? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uz.ligazakon.ua/magazine_article/EA008700.

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖУ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

В економічному житті нашої держави відносини, пов'язані з транспортом, мають особливе значення. Транспорт є однією з ключових ланкою економіки країни та охоплює всі види суспільного виробництва, розподілу й обміну. Від регулярної та чіткої роботи транспортних підприємств, своєчасного перевезення вантажів залежить ритмічна робота промисловості, торгівлі та інших галузей економіки. Останнім часом в нашій державі свій ренесанс переживає залізничний транспорт. В зв'язку з цим, проаналізуємо особливості перевезень залізничним транспортом.

На сьогодні залізничні перевезення регулюються Законом України «Про залізничний транспорт» від 04.07.1996 р. №273/96-ВР [1], який визначає основні правові, економічні та організаційні засади діяльності залізничного транспорту загального користування, його роль в економіці і соціальній сфері України, а також законом встановлені основні засади тарифної політики у сфері залізничних перевезень, забезпечення безпеки руху, збереження вантажів та охорони об'єктів на залізничному транспорті, права, обов'язки і відповідальність учасників перевізного процесу на залізничному транспорті тощо.

Проте, в контексті перевезень, відмічаємо, що в вищевказаному нами Законі відсутнє як визначення поняття договору перевезення, так і характеристика умов в цілому, які складають його зміст. Фактично, вітчизняний законодавець обмежується посиланням на те, що відносини підприємств залізничного транспорту регулюються Статутом залізниць України та укладеними на його основі договорами, тобто відносить регулювання

організації та здійснення перевезень на відповідний підзаконний нормативно-правовий акт (ст. 7 Закону України «Про залізничний транспорт»). Тому, доречно розглянути положення Статуту залізниць України, які конкретизують договір залізничного перевезення.

В п. 22 Статуту залізниць України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 457 [2] вказано, що за договором залізничного перевезення вантажу залізниця повинна доставити ввірений їй вантажовідправником вантаж в пункт призначення у зазначений строк та видати його одержувачу, а відправник зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату. Таке визначення дещо відрізняється від визначення в Цивільному кодексі (далі – ЦК) України [3], де в ст. 909 відсутні слова про те, що ввірений вантаж залізниця повинна доставити в зазначений термін. Проте, вищевказане положення означає, що Статут залізниць України виходить з іншого поняття договору перевезення вантажів по відношенню до ЦК України, оскільки останній у ч. 2 ст. 918 встановлює обов'язок завантаження (вивантаження) вантажу, що здійснюється відправником (одержувачем) вантажу, провадити у строки, встановлені договором, якщо такі строки не встановлені транспортними кодексами (статутами), іншими нормативно-правовими актами та правилами, що видаються відповідно до них.

Отже, можемо констатувати, що ключовою особливістю правовідносин, що опосередковують перевезення вантажів залізничним транспортом, є те, що вони фактично розвиваються всередині самої транспортної системи. Саме перевезення становить предмет споживання для галузей господарства України, які користуються транспортом, тобто єдиний технологічний процес перевезення залізницею.

Характеризуючи договір перевезення вантажу залізничним транспортом, необхідно детальніше проаналізувати його суб'єктний склад. Так, суб'єктами

досліджуваного договору виступають перевізник і відправник вантажу. Відправником може бути будь-який суб'єкт цивільного права, а перевізником - суб'єкт підприємницької діяльності, наділений правом здійснення перевезень на підставі ліцензії. Вантажоодержувач, що не збігається з відправником, не бере участі в укладенні договору перевезення, проте здобуває права і має перед перевізником певні обов'язки. У таких випадках вантажоодержувач виступає як особливий суб'єкт зобов'язань з перевезення - третя особа, на користь якої укладено договір перевезення.

Слід відмітити, що основною ланкою в організації відносин по перевезенню вантажів виступають залізниці. За змістом ст.ст. 22, 23 Статуту залізниць України стороною в договорі перевезення вантажу є залізниця, але необхідні дії з укладання таких договорів здійснює залізнична станція. Саме станція є головним оператором в організації відносин по перевезенню вантажів і є одним із головних учасників цих відносин, виступаючи законним представником перевізника. Безпосередніми учасниками організації та здійснення процесу перевезення виступають також інші підприємства й організації залізничного транспорту, які обслуговують цей процес [4, с. 25].

Щодо істотних умов договору перевезення, необхідно звернути увагу на предмет, строк і ціну.

Предмет договору перевезення - це послуги з доставки довірених перевізнику матеріальних цінностей (вантажів) у пункт призначення. Ці послуги включають у себе не тільки власне транспортування вантажів, зокрема збереження, видачу вантажу одержувачу, а й, нерідко, навантаження і вивантаження. Проте, це не змінює мети договору перевезення - транспортування і доставка вантажів у пункт призначення, а виконання всіх інших названих дій - лише умова належного виконання обов'язків транспортною організацією.

В свою чергу, строк у зобов'язанні перевезення - це період часу, протягом якого вантаж повинен бути

доставлений у пункт призначення. Перевізник зобов'язаний доставити вантаж, пасажирів, багаж, пошту в пункт призначення у строк, встановлений договором, якщо інший строк не встановлено нормативно-правовими актами і правилами, а за відсутності таких строків - у розумний строк (ст. 938 ЦК). Вантаж, не виданий одержувачу за його вимогою протягом 30 днів після закінчення строку його доставки, якщо більш тривалий строк не встановлено договором, транспортним статутом (кодексом), вважається втраченим [5, с.137].

Зміст договору перевезення становлять права й обов'язки сторін, Перевізник зобов'язаний надати транспортні засоби під навантаження у встановлений договором строк. Навантаження і вивантаження вантажу здійснюються транспортною організацією, відправником вантажу чи вантажоодержувачем у порядку, встановленому договором, з дотриманням правил, визначених транспортними кодексами (статутами), іншими нормативно-правовими актами, правилами [6, с. 337].

Разом з тим, внесення провізної плати та інших платежів є найважливішим обов'язком відправника вантажу (ст. 916 ЦК); її розмір встановлюється угодою сторін, якщо це не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами. Провізна плата звичайно вноситься відправником вантажу при укладенні договору перевезення.

Незважаючи на значну популярність даного договору, підтримуємо позицію Л. В. Єрофєєнко, що проблемними питаннями, які потребують розв'язання, залишаються законодавче визначення договору перевезення, колізійне визначення строків позовної давності по спорах, що виникають з перевезення вантажів, неоднозначне застосування окремих положень Статуту залізниць України, зокрема при звільненні вантажовідправника від штрафу за невиконання плану перевезень, стягнення деяких додаткових зборів та платежів, не виправдано великий розмір штрафу за неналежне оформлення

вантажовідправником залізничної накладної. Отже, недосконалість різногалузевих законодавчих положень зумовлює неоднозначність судової практики вирішення спорів щодо стягнення плати за користування вагонами за час митного оформлення вантажу, збору за зберігання вантажу у вагонах, які перебувають під митним контролем [7, с.17-18].

Таким чином, договір про перевезення вантажів залізничним транспортом займає особливе місце серед договорів перевезень вантажу, визначення даного договору міститься в Статуті залізниць України як договору за яким залізниця зобов'язується доставити ввірений їй вантажовідправником вантаж у пункт призначення в зазначений термін і видати його одержувачу, а відправник зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату. Щодо правового регулювання даного виду договору, то чинне законодавство ще містить прогалини, які є потреба усунути.

Список використаних джерел

1. Про залізничний транспорт : Закон України від 4 липня 1996 року № 273/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 40. – Ст. 183.

2. Статут залізниць України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 року № 457 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 14. – Ст. 150.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. – №№ 40-44. – Ст.356.

4. Сірко Р. Б. Правове регулювання договору перевезення вантажу залізничним транспортом / Р. Б. Сірко // Закон и жизнь: Международный научно-практический правовой журнал. – 2013. – Кишинев: SRL «CetateadeSus», 2013. – С. 24-28.

5. Сірко Р. Б. Зміст договору перевезення вантажу залізничним транспортом за законодавством України / Р. Б. Сірко // Митна справа. – 2014. – Ч. 2., кн. 2. – С. 136-143.

6. Харитонов Є. О. Цивільне право України (в запитаннях та відповідях) : навч. посіб. – 3-є вид., переробл. та допов. / За ред. Є. О. Харитонов, А. І. Дрішлюк, О. М. Калітенко. – Х. : Одіссей, 2005. – 576 с.

7. Єрофеєнко Л. В. Особливості правового регулювання договору перевезення вантажу залізничним транспортом / Вестник Харківського національного автомобільно-дорожного університету. - Х. : ХНАДУ, 2013. - Вып. 61-62. - С. 9-18.

Кирдан Ю.В.
студент 4 курсу, групи ПР-151,
юридичного факультету ЧНТУ
науковий керівник: Барабаш А.Г.
к.ю.н, доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу ЧНТУ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Україна – це аграрна країна, яка має націнніші у світі ґрунти - чорнозем. Відповідно до статті 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1]. Забезпечення виконання принципу раціонального використання земель сільськогосподарського призначення є однією із ключових та актуальних проблем. Саме встановлення порядку раціонального використання таких земель відноситься до основних функцій держави та відповідних компетентних органів. Організація раціонального використання земель сільськогосподарського призначення як природного ресурсу залежить від реалізації державних управлінських функцій: ведення земельного кадастру, землеустрою та контролю за цільовим використанням земель. Сфера діяльності уповноважених державних органів щодо виконання принципу раціонального використання зазначається в нормах Земельного кодексу України та інших нормативно-правових актах.

Раціональне використання земель сільськогосподарського призначення – це комплекс заходів, які є обов'язковими для виконання суб'єктами земельних правовідносин сукупності дій щодо цільового, економічного та екологічного використання земель та отримання максимального ефекту від використання землі

при мінімальних затратах з одночасним збереженням та її покращенням в процесі використання. Як зазначено в статті 5 Земельного кодексу України, принцип забезпечення раціонального використання та охорони земель є одним із ключових принципів земельного законодавства [2].

Відомий український вчений П.Ф. Веденичев писав, що під терміном «раціональне використання земельних ресурсів» слід розуміти доцільність, повноту і ступінь ефективності використання земель. Він зазначав, що повнота використання земель визначається ступенем сільськогосподарської освоєності земельного фонду, і чим вищий показник освоєності земельного фонду, тим раціональніше є використання землі [5].

В Земельному кодексі України відводиться досить значна увага саме питанню раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. На осіб, які є власниками земельних ділянок, також землекористувачів та осіб, які орендують земельні ділянки покладається низка обов'язків щодо охорони земель від таких негативних впливів як водна та вітрова ерозія, засолення, висушення, хімічного забруднення, ущільнення та інші.

Принцип раціонального землекористування тісно пов'язаний з принципом цільового використання земель. У випадках нецільового використання воно є незаконним та нераціональним. Відповідно до статті 141 Земельного кодексу України однією з підстав припинення права користування земельною ділянкою є її використання не за цільовим призначенням [2]. Таке припинення є примусовим і здійснюється у судовому порядку. Також відповідно до статті 53 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачається адміністративна відповідальність за використання земель не за цільовим призначенням [3].

На сьогоднішній час є велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють забезпечення ефективного землекористування. До них належать: Земельний кодекс

України від 25.10.2001 р., закони України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р., «Про охорону земель» від 19.06.2003 р., «Про пестициди і агрохімікати» від 02.03.1995 р., «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р., «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. та інші. Відповідно до цих нормативно-правових актів сільськогосподарські підприємства мають здійснювати заходи щодо охорони землі та використовувати її за цільовим призначенням, вживати безпосередньо заходи, які спрямовані на зниження негативного впливу при виробництві на навколишнє природне середовище, обґрунтовано застосовувати пестициди та агрохімікати, мінімізувати використання пестицидів за рахунок впровадження біологічного землеробства та інших екологічно безпечних, нехімічних методів захисту рослин.

При раціональному використанні земель їх якість має поліпшуватися, а не погіршуватися. Згідно із статтями 91 та 96 Земельного кодексу України на власників земельних ділянок та землекористувачів покладається обов'язок підвищувати родючість ґрунтів та зберігати корисні властивості землі [2]. Статтею 239 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля [4].

Як вже зазначалося, одним із ключових елементів забезпечення раціонального використання земель сільськогосподарського призначення є управління такими землями, тобто діяльність компетентних органів щодо забезпечення дотримання суб'єктами земельних відносин додержання чинного законодавства у сфері раціонального використання земель. Згідно із статтею 188 Земельного кодексу України державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється центральним органом

виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель - центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [2].

Зазначимо, що основними завданнями такого контролю є: по-перше – дотримання суб'єктами земельного законодавства; по-друге – реалізація політики у сфері раціонального використання земель; по-третє – попередження та усунення правопорушень у земельному законодавстві.

Існує два види механізмів здійснення державного контролю за використанням земель. Економічна форма державного контролю полягає в тому, що відбувається накладення штрафу на осіб, які порушили земельне законодавство та розрахунок розміру завданої шкоди внаслідок нераціонального та нецільового використання земель.

Адміністративна форма державного контролю відбувається шляхом надання та вилучення земельних ділянок з користування, притягнення до відповідальності винних у порушенні земельного законодавства.

Таким чином, проаналізувавши поняття раціонального використання земель сільськогосподарського призначення та правове забезпечення даного принципу, можна стверджувати, що раціональне використання земель сільськогосподарського призначення повинно враховувати наступні аспекти:

- отримання максимального прибутку при мінімальних затратах;
- екологічні вимоги;
- використання земельної ділянки за цільовим призначенням;

- контроль за використанням земель;
- збереження і покращення землі в процесі використання.

Використана література

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20180828>

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. Эффективность сельскохозяйственного природопользования / Отв. ред. П. Ф. Веденичев; П. Ф. Веденичев, В. М. Трегобчук, Т. А. Козлова и др. – К.: Наук. думка, 1982. – 230 с

Клещ О.В.

слухач 6-го курсу

*Академії Державної пенітенціарної служби, юрист у
приватного нотаріуса Чернігівського
міського нотаріального округу Белової О.С.*

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
НЕЗАКОННИХ ДІЙ З ПОРНОГРАФІЧНИМИ
ПРЕДМЕТАМИ ТА ТВОРАМИ, ЩО ПРОПАГУЮТЬ
КУЛЬТ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ, РАСОВУ,
НАЦІОНАЛЬНУ ЧИ РЕЛІГІЙНУ НЕТЕРПИМІСТЬ
ТА ДИСКРИМІНАЦІЮ, АНАЛІЗ ПОКАРАНЬ ЗА ЇХ
ВЧИНЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ НОРМАМИ
ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Злочини, передбачені статтею 300 «Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію» та статтею 301 «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів», входять до Розділу XII Особливої частини Кримінального кодексу України від 05.04.2001 року, що має назву «Злочини проти громадського порядку та моральності».

Проаналізувавши основні літературні джерела, які стосуються кримінально-правової охорони моральності, до дослідників даної тематики можемо віднести наступних: Ю.В. Александрова, П.П. Андрушка, Ю.М. Антоняна, О.О. Булгакову, Д.Є. Васильченка, В.В. Вітвицьку, Н.О. Горб, С.Ф. Денисова, Р.С. Джинджолія, І.Я. Козаченка, В.В. Кузнецова, А.В. Ландіну, І.І. Лобова, Е.Г. Манич, В.О. Навроцького, О.Ш. Петросяна, О.О. Петрянину, С.П. Репецького, О.П. Рябчинську, , А.В. Савченка, П.П. Сердюка, Є.О. Старкова, В.В. Сучкову, Н.В. Уханову, О.М. Федик, М.І. Хавронюка, А.Є. Шалагіна, С.С. Яценка та ін. Всі, перелічені вище, вчені зробили вагомий внесок у доктрину кримінального права, їх здобутки мають

практичне значення та наукове підґрунтя, проте є ряд питань, що залишилися невирішеними або вирішеними не в повному обсязі. До таких, зокрема, можна віднести застосування санкцій за вчинення злочинів проти моральності (призначення міри покарання).

Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 КК України) передбачає відповідальність за ввезення в Україну зазначених творів з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи іншого переміщення з тією самою метою або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні. Останні зміни до цієї статті були внесені 18.02.2016 року.

Родовим об'єктом є суспільна моральність.

Безпосередній об'єкт – моральні засади суспільства, зокрема щодо розповсюдження інформації, спрямованої на забезпечення поваги до гідності особи, згідно із загальнолюдськими цінностями [1, с.11].

Предметом злочину є твори, що пропагують культ насильства та жорстокості.

Об'єктивна сторона цього злочину характеризується вчиненням будь-якої з передбачених у ст. 300 КК дій.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Як відомо, досліджуваний злочин вчиняється лише з прямим умислом. Однак існує переважна, хоча і суперечлива думка в теорії права, що збут або розповсюдження порнографічних предметів неповнолітнім чи примушування неповнолітнього до створення таких предметів може вчинятися із необережності [1, с.11].

Суб'єкт даного злочину – будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку, а за примушування неповнолітніх до участі у створення таких творів – 18-річного віку [2, с.386].

Санкціями цієї статті передбачено такі покарання:

№	Зміст частини статті	Санкція
1	Ввезення в Україну творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні.	Штраф у розмірі до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.
2	Ті самі дії щодо кіно- та відеопродукції, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію.	Штраф від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років.
3	Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені повторно чи за попередньою змовою групою осіб, а також примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію.	Позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років

Аналізуючи санкції цієї статті можна сказати, що діапазон покарань, за вчинення злочину, передбаченого ст. 300 КК коливається від сплати штрафу до позбавлення волі, в залежності від складу злочину. Також особливість є призначення основного покарання з додатковим, однак верхні межі покарань завищені.

Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК України) встановлює відповідальність за ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх творенні.

Родовим об'єктом складу злочину є суспільна моральність, під якою розуміють систему етичних норм, правил поведінки, що склалися в суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [3].

Основним безпосереднім об'єктом є цього складу злочину є моральні засади суспільства у сфері розповсюдження інформації про сексуальні стосунки між людьми.

Додатковим безпосереднім об'єктом злочину є нормальний психічний, фізичний і моральний розвиток неповнолітніх.

Предметом злочину, передбаченого ст. 301 КК України є твори, зображення чи інші предмети порнографічного характеру.

Об'єктивна сторона цього злочину утворює вчинення будь-якої із зазначених у ст. 301 КК дій.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Суб'єкт даного злочину – будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку, а за примушування неповнолітніх до участі у створення таких творів – 18-річного віку.

Санкціями цієї статті передбачено такі покарання:

№	Зміст частини статті	Санкція
1	Ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні.	Штраф від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.
2	Ті самі дії, вчинені щодо кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру.	Штраф від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.
3	Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у	Позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до

	великому розмірі.	трьох років.
4	Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру.	Позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
5	Дії, передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі.	Позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Детально ознайомившись із санкціями ст. 301 КК України можна дійти висновку, що це є надлишковою криміналізацією. Передбачається конфіскація порнографічних предметів та засобів їх виготовлення та розповсюдження, і демонстрування, тобто так звана «спеціальна конфіскація».

Список використаних джерел

1. Рябчинська О.П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: автореф. дис. канд. юрид. наук:

12.00.08 / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 14 с.

2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І.Тютюгін та ін. 1040 с.

3. Кузнецов В.В. Злочини проти громадського порядку та моральності: Практ. посіб. Київ: Вид. Паливода А.В., 2007. 160 с.

Кочина О.С.
*к.ю.н., доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
ННІ права та соціальних технологій ЧНТУ*

ПРИЧИННИЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК УМОВА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ (НЕМАЙНОВОЇ) ШКОДИ

Постановка проблеми. Для виникнення відповідальності за заподіяння моральної (немайнової) шкоди необхідно довести наявність всіх умов, які є обов'язковими для виникнення зобов'язання з компенсації моральної шкоди. Адже, як вказує О. П. Сергєєв, сам факт порушення цивільних прав ще не свідчить про те, що потерпілому дійсно спричинена моральна шкода. Як і будь-яка інша шкода, моральна шкода повинна бути доведена потерпілим як по факту, так і за обсягом [11; с. 385].

Причинний зв'язок є тим елементом, який опосередковує зв'язок між діянням та наслідком, без наявності якого цивільно-правова відповідальність виникнути не може. Це викликає необхідність більш детального дослідження поняття, сутності та видів причинного зв'язку в цивільному праві.

Стан опрацювання. Питанню причинного зв'язку приділено достатньо увагу фахівцями різних галузей права. Зокрема варто відмітити дисертаційне дослідження Л. Д. Донської на тему «Причинний зв'язок у цивільному праві України» (2006 рік). Також дану проблему досліджували С. Д. Гринько, О. І. Клочков, В. І. Манукян, А. Т. Табунщиков та інші науковці.

Мета статті полягає в дослідженні теорії вчень про причинний зв'язок та їх придатність до застосування на практиці.

Виклад основного матеріалу. Однією з умов, яка необхідна для виникнення зобов'язання з компенсації

моральної шкоди, є наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою та виникненням моральної шкоди.

Причинний зв'язок – категорія філософська. Нею позначається існуючі у природі і суспільства явища, серед яких одні виступають причиною, а інші – наслідком цих причин [13; с. 737]. Причинність є одним з основних концептуальних інструментів правового аналізу. В деяких випадках встановлення причинно-наслідкового зв'язку породжує розпливчатість і неоднозначність. Людина на вулиці, вчений, юрист, - всі можуть бути згодні з тим, що в певних випадках X викликано Y, а не Z. Але іноді погляди на розуміння причинного зв'язку різняться, піддаючи двозначності і неясності звичайне і правове тлумачення причини і наслідку [16]. Для уникнення помилок у встановленні істинних причинно-наслідкових зв'язків наукою розроблені відповідні теорії.

Варто зазначити, що в науці цивільного права з проблеми причинного зв'язку існує плуралізм концепцій. С. Д. Гринько [2; с. 67-71], Л. Д. Донська [5; с. 7-8], О. І. Клочков [6; с.69-70], А. Т. Табунщиков [12; с. 59-60] та інші виділяють такі три основні теорії вчень про причинний зв'язок, кожна з яких, базуючись на різних філософських концепціях, розглядає з більшою чи меншою повнотою і науковою обґрунтованістю проблему причинності у цивільному праві:

1) теорія прямого (безпосереднього) причинного зв'язку (*condicio sine qua non*) – причиною протиправного результату може служити будь-яка обставина, при відсутності якої результат не настав би;

2) теорія прямого і непрямого причинного зв'язку - протиправну поведінку особи можна вважати причиною настання результату тільки в тому випадку, коли вона прямо (безпосередньо) пов'язана з цим результатом, наявність непрямого (опосередкованого) причинного зв'язку між протиправною поведінкою особи і результатом, що настав, означає, що дана поведінка лежить

за межами конкретного випадку, а отже, і за межами юридично значимого причинного зв'язку;

3) теорія необхідного і випадкового причинного зв'язку – дії людини лише тоді визнаються причиною даного результату, коли зв'язок цієї дії з даним результатом є проявом «необхідності», «закономірності», а не носить характер «випадкового» ланцюга подій, випадкові результати знаходяться поза меж знань, і, відповідно, не повинні враховуватися правом;

4) теорія можливості і дійсності - одні факти створюють лише можливість настання протиправного результату, а інші перетворюють цю можливість у дійсність.

Це невичерпний перелік існуючих теорії причинно-наслідкового зв'язку, проте це ті, які в цивілістичній літературі зустрічаються найчастіше. Виникає запитання: яка ж з зазначених теорій є більш обґрунтованою та застосованою на практиці?

Судова практика базується на теорії прямого (безпосереднього) причинного зв'язку. Пленум Верховного суду України у п. 7 Постанови «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 року [10] зазначає, що заподіяна моральна (немайнова) шкода відшкодовується тій фізичній чи юридичній особі, права якої були безпосередньо порушені протиправними діями (бездіяльністю) інших осіб.

Деякі науковці (В. І. Бобрик [14; с. 423], Л. Д. Донська [5; с. 15], С. І. Шимон [9; с. 849]) також виступають прихильниками даної теорії як єдиної прийнятної концепції причинного зв'язку в цивільному праві.

На нашу думка, дана теорія є найбільш проста та зрозуміла. Але її можна застосовувати, коли причинний зв'язок легко проглядається і його не важко продемонструвати. Наприклад, сценічна обробка роману без згоди автора, оприлюднення чужого твору під своїм

іменем, комерційний прокат виконання без згоди виконавця тощо. Тобто є конкретне діяння, яке спричинило відповідний наслідок.

Однак в ряді випадків обґрунтувати причинний зв'язок не просто. Наприклад, встановлення причинного зв'язку між оприлюдненням незавершеної книги без згоди автора і ДТП, яке сталося внаслідок неухважності, викликаного обуренням від порушення авторських прав. В таких ситуаціях науковці (О. І. Ключков [6; с. 69], В. І. Манукян [8; с. 52], А. Т. Табунщиков [12; с. 60]) пропонують застосовувати теорію прямого і непрямого причинного зв'язку. Відповідно до даної теорії необхідно встановити, що саме є основною і дійсною (а не непрямною і випадковою) причиною [8; с. 52]. Адже різні явища можуть бути пов'язані один з одним не тільки як причина і наслідок, а тому є небезпека розгляду в якості причинно-наслідкових інших взаємозв'язків, які насправді не є такими [3; с. 604]. Якщо в цей причинно-наслідковий ланцюг включені такі обставини, як наприклад, протиправна поведінка інших осіб, то неможливо говорити про безпосередній причинний зв'язок, а, отже, склад правопорушення, необхідний для виникнення відповідальності за спричинену моральну шкоду, буде відсутній [8; с. 52].

Л. Д. Донська звертає увагу на такий вид причинного зв'язку, при якому дія або бездіяльність однієї особи спричиняють чи обумовлюють поведінку іншої особи, діями чи бездіяльністю якої безпосередньо створюються наслідки, що мають цивільно-правове значення. У таких випадках причинний зв'язок між діями першої з названих осіб та цими наслідками також є наявним. Очевидно, опосередкований характер цього причинного зв'язку не позбавляє його цивільно-правового значення [5; с. 9].

В. І. Манукян зазначає, що поняття причинно-наслідкового зв'язку зазнає змін у зв'язку з розвитком економіки та технологій. В літературі з'явилася і розвивається теорія «створення умов для заподіяння

шкоди» [8; с. 53]. Автором цієї концепції ще у 1999 році став професор Стенфордського університету Роберт Рабін. Він зазначав, що «створення умов для заподіяння шкоди» («enabling torts») – це ситуації, в яких відповідач «готує ґрунт» для правопорушення, але фактично не проводить незаконних дій [17]. Така концепція заподіяння шкоди дозволяє ускладнювати причинно-наслідкові зв'язки аж до «останньої» ланки, тобто до особи, з чиєї недбалості був (міг бути) «запущений» механізм заподіяння шкоди [8; с. 53].

Аналіз іноземних досліджень з приводу практичного застосування даної теорії свідчать про те, що на початку ХХІ ст. суди не використовували поняттям «створення умов для вчинення правопорушень», частіше вони користувалися традиційними концепціями [17]. Більш сучасні джерела демонструють, що суди все частіше, хоча як і раніше рідко, застосовують дану теорію [15].

В сфері порушення авторських та суміжних прав така теорія причинного зв'язку є особливо актуальною. В попередніх дослідженнях ми неодноразового вказували, що з розвитком науки і техніки, поширенням мережі Інтернет такі правопорушення як піратство, плагіат, свідомий обхід технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав стали глобальною проблемою третього тисячоліття [7; с. 80]. Всім зрозуміло, що вчинити дані незаконні дії можна здебільшого за допомогою сприяння інших осіб. Незаконне скачування музичних творів, фільмів, комп'ютерних програм, книг тощо може існувати лише при наявності сайтів, які надають таку можливість. Наявність спеціальних комп'ютерних програм, які дозволяють вільно користуватися документами, на яких стоїть контроль доступу, виготовлення спеціальних приладів, які дають змогу підроблювати знаки охорони авторських, безперечно сприяють вчиненню відповідних правопорушень. Отже, з метою боротьби з зазначеним явищем необхідно

встановити відповідальність таких «підбурювачів» до вчинення інтелектуальних правопорушень.

Дослідивши вітчизняну судову практику щодо застосовності теорії «створення умов для заподіяння шкоди», можна з великою вірогідністю сказати, що вона відсутня. Проаналізувавши ряд справ з приводу незаконного скачування комп'ютерних програм, фільмів з сайтів фалообмінників [1], розміщення порнографічних матеріалів на таких сайтах [1] тощо, варто зазначити, що єдиним відповідачем в такого роду справах виступає безпосередній правопорушник, в жодній справі власників інтернет-ресурсів не було притягнуто до відповідальності. В Україні має бути встановлена відповідна практика, адже саме власник сайту має право і повинен проводити модерацію всієї інформації, яка проходить через його ресурс, оскільки людська правосвідомість не завжди знаходиться в правовому полі.

Висновки. Отже, в цивілістичній доктрині є чотири найбільш поширених теорій причинного зв'язку: теорія прямого (безпосереднього) причинного зв'язку, теорія прямого і непрямого причинного зв'язку, теорія необхідного і випадкового причинного зв'язку, теорія можливості і дійсності. На нашу думку, найбільш прийнятною як в цивільному праві загалом, так і в сфері порушень авторських та суміжних прав є перша концепція. Але є такі ситуації, в яких причинний зв'язок не є настільки прямим і очевидним, тоді маємо скористатися іншими теоріями причинного зв'язку. При цьому Л. Д. Донська вірно зазначає, що при правозастосуванні можна використовувати виключно одну концепцію, бо різні концепції причинного зв'язку дають підстави для різних висновків про наявність чи відсутність причинного зв'язку. Різні концепції можна використовувати тільки тоді, коли вони за змістом є однаковими, а лише викладаються різними словами [5; с. 7].

В свою чергу суди мають переглянути своє відношення до теорії створення умов для заподіяння

шкоди і притягати до відповідальності тих осіб, які своїми діями сприяли вчиненню правопорушень, на кшталт відповідальності організатора, підбурювача чи пособника в кримінальному праві.

Список використаних джерел

1. Вирок Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області по справі № 183/4108/15 від 11 квітня 2016 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57201971>.

2. Вирок Шевченківського районного суду м. Запоріжжя по справі № 336/1209/13-к від 26 лютого 2013 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29608881>.

3. Гражданское право. В 4 т. Т. 1 : Общая часть : учеб. для студентов вузов, обучающихся по направлению 521400 «Юриспруденция» и по специальности 021100 «Юриспруденция» / [Ем В.С. и др.] ; отв. ред. - Е. А. Суханов. - 3-е изд., перераб и доп. М. : Волтерс Клувер, - 2006. - 720 с.

4. Гринько С. Д. Причинно-наслідковий зв'язок як об'єктивна умова виникнення деліктних зобов'язань в Україні / С. Д. Гринько // Університетські наукові записки. - 2010. - № 2. - С. 66-78.

5. Донська Л. Д. Причинний зв'язок у цивільному праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. Д. Донська ; Одеська національна юридична академія. - О., 2006. - 20 с.

6. Клочков А. В. Компенсация морального вреда как мера гражданско-правовой ответственности: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. В. Клочков. - Волгоград, 2004. - 168 с.

7. Кочина О. С. Піратство як один з найпоширеніших способів порушення авторських та суміжних прав / О. С. Кочина // Право і суспільство. - 2015. - № 5. Ч. 3 - С. 80-85.

8. Манукян В. И. Моральный вред: право, практика, опыт. – К.: Истина, 2008. – 288 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. – 4-те вид., перероб. і допов. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – Т. II. – 1056 с.
10. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
11. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Учебник. Издание второе, переработанное и дополненное. - М. : ПБОЮЛ Гриженко Е. М., - 2001. - 752 с.
12. Табунщиков А. Т. Компенсация морального вреда в гражданском законодательстве Российской Федерации: дис. канд. юрид. наук.: 12.00.03 / Табунщиков Андрей Тихонович. – СПб., 2005. – 150 с.
13. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, А. Г. Бірюкова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. - Х. : Право, 2014. - Т. 2. – 816 с.
14. Цивільне право України: Договірні та недоговірні зобов'язання: [підруч.] / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. – 3-тє вид., змін. та доповн. – К.: Алерта, 2014. – С. 496.
15. Farrell, Naima, Note, Accountability for Outsourced Torts: Expanding Brands' Duty of Care for Workplace Harms Committed Abroad, 44 GEO. J. INT'L L. 1491 (2013). – P. 1504.
16. Legal Theory Lexicon: Causation. July 26, 2009/ [Electronic resource] // Access: <http://lsolum.typepad.com/legaltheory/2009/07/legal-theory-lexicon-causation.html>.

17. M. Solan and John M. Darley Causation, contribution, and legal liability: an empirical study *Lawrence. Law and contemporary problems*. Vol. 64: No. 4. Autumn 2001. - P. 265.

18. Robert L. Rabin, *Enabling Torts*, 49 *DEPAUL L. REV.* 1999, p. 435-436.

ПИТАННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У НОТАРІАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вирішення проблем громадян в правовій демократичній державі не можливе без забезпечення їх певними комунікативними послугами. За допомогою яких вони зможуть прозоро і в стислі терміни забезпечувати самостійно чи з допомогою публічної адміністрації, права, свободи та законні інтереси. Одним із провідних правових інститут у цій сфері є нотаріат.

Нотаріальна діяльність, як інститут, має певні особливості, які об'єктивно зумовлюють необхідність врегулювання такої діяльності з боку держави: це її публічний характер, чітка регламентованість вчинення нотаріальних дій уповноваженою на те особою, завдяки дотриманню якої певний акт має юридичну силу, реалізація в процесі вчинення нотаріальної діяльності правоохоронної та правозахисної функції, варіативність форм її здійснення, що підтверджується наявністю державних і приватних нотаріусів.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» відносить нотаріуса до первинного суб'єкта фінансового моніторингу (ч. 2, ст. 5), що є видом регулювання діяльності нотаріусів з боку держави.

Фінансовий моніторинг – сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного

фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу

Слід звернути увагу, на те, що законодавство визначає нотаріуса, як спеціально визначеного суб'єкта первинного фінансового моніторингу, тому нотаріуси повинні виконувати не всі обов'язки, а тільки окремо визначені. Очевидно, і забезпечення такої функції, як проведення фінансового моніторингу та виконання певних обов'язків у спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, відрізняється від забезпечення функції та виконання обов'язків суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

До таких обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу забезпечується нотаріусами, якщо вони беруть участь у підготовці і здійсненні правочину щодо:

- купівлі-продажу нерухомості;
- управління активами клієнта;
- управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;
- залучення коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними;
- утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності чи управління ними, а також купівлі-продажу юридичних осіб.

Базовим документом, який визначає порядок організації і проведення фінансового моніторингу нотаріусами, як суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення є Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство юстиції України, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 р. №

999/5, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 22 червня 2015 р. за № 735/2718010.

Даним Положенням регулюються питання:

- встановлення правил фінансового моніторингу та програм здійснення фінансового моніторингу;
- здійснення ідентифікації, верифікації клієнта (представника клієнта), вивчення клієнта та уточнення інформації про клієнта у випадках, встановлених законом;
- управління ризиками;
- виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу та які можуть бути пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- зупинення фінансових операцій;
- призначення працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу (далі - відповідальний працівник);
- підготовки персоналу Суб'єкта (відокремлених підрозділів) для виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Що ж таке ідентифікація клієнта? Це перш за все встановлення відомостей та інформації, що характеризують клієнта як учасника фінансової операції. Здійснення ідентифікації — це не тільки обов'язок, але й захід із виявлення фінансової операції, що підлягає внутрішньому фінансовому моніторингу. Адже, здійснивши ідентифікацію та оцінивши всі можливі критерії ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, нотаріус виявляє чи є певна фінансова операція такою, що підлягає внутрішньому фінансовому моніторингу.

Обов'язок нотаріуса, як суб'єкта первинного фінансового моніторингу, здійснювати ідентифікацію

клієнта, говорить про ризик проведення фінансових операцій, який може бути як виправданий, так і не виправданий.

Порядок проведення перевірок Міністерством юстиції України та його територіальними органами суб'єктів первинного фінансового моніторингу, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 13.05.2015 № 673/5

Також фінансовий моніторинг фіксується на папері і зберігається протягом 5 років, що є досить не зручним через великий обсяг архівних документів.

Фіксація фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, здійснюється не пізніше наступного робочого дня з дня їх виявлення. Важливим в цьому контексті є правильне розуміння нотаріусом які дні вважаються святковими, вихідними або неробочими день.

При здійсненні внутрішнього фінансового моніторингу законодавством передбачені процедури в межах яких нотаріус співпрацює з різними суб'єктами системи фінансового моніторингу.

Нотаріус зобов'язаний стати на облік у Держфінмоніторингу як суб'єкт первинного фінансового моніторингу та повідомляти Держфінмоніторингу про зміну відомостей про суб'єкта первинного фінансового моніторингу та про припинення діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Нотаріус зобов'язаний своєчасно та в повному обсязі подавати (оформлювати, засвідчувати) у порядку, встановленому Міністерством юстиції України, на його запит достовірну інформацію, документи, копії документів або витяги з документів, необхідних для виконання Міністерством юстиції України функцій з державного регулювання і нагляду за нотаріусом, у тому числі для перевірки фактів порушень вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового

знищення, здійснення контролю за виконанням нотаріусом рішень Міністерства юстиції України про застосування санкцій, письмових вимог.

Нотаріус має право витребувати, а державні органи, державні реєстратори зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня отримання запиту надати відповідно до законодавства інформацію, що стосується ідентифікації та/або що необхідна для вивчення клієнта, уточнення інформації про нього або проведення поглибленої перевірки клієнта. Зазначена інформація подається безоплатно. Порядок подання інформації визначається Кабінетом Міністрів України.

Міністерство юстиції України здійснює адміністративно-правове регулювання відносин щодо організації та здійснення фінансового моніторингу і нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, щодо нотаріусів, адвокатів та інших осіб, які дають юридичні послуги.

Також важливо зазначити, що від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, якими є нотаріуси, головне територіальне управління юстиції, відповідно до покладених на нього завдань, вимагає виконання вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а в разі виявлення порушень вимог законодавства вживає заходів для їх усунення; проводить перевірку організації професійної підготовки працівників та керівників підрозділів, відповідальних за проведення фінансового моніторингу; застосовує санкції до суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Неправильне застосування норм, щодо здійснення фінансового моніторингу може мати, як наслідок матеріальну чи кримінальну відповідальність. Тобто

виконання даного обов'язку покладає на нотаріуса ще додаткову відповідальність, виконання якого займає досить багато часу, аби встановити всі відомості, які мають бути вірними.

Література:

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII;

2. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII;

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання державними органами, державними реєстраторами на запит суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформації про клієнта» від 8 вересня 2015 р. № 693;

4. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі» від 23.06.2011 № 1707/5;

5. К. І. Чижмарь, І. М. Гаєвський Фінансовий моніторинг в світлі нотаріальної діяльності: методичні матеріали, ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури». Київ, 2011;

6. О. В. Красногор Адміністративно-правовий захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні: дисертація, кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Київ, 2018;

7. Д. В. Журавльов Актуальні питання фінансово моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, для суб'єктів первинного фінансово моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство юстиції України. Київ, 2010.

Лавриренко Ю.А.
студентка юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Болдирева В.М.
викладач кафедри «Правознавство»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

АЛІМЕНТИ «ПО-НОВОМУ»

У всьому світі існує проблема, коли діти проживають або тільки з матір'ю/батьком, або навіть окремо від батьків з іншими родичами. В такому разі, для гідного існування, дитині повинні виплачувати аліменти.

Аліменти – це обов'язок утримання, яке одна особа зобов'язана надати іншій особі з якою вона пов'язана сімейними відносинами, за наявності умов передбачених законом або договором.

Іншими словами, можна сказати аліменти це грошова виплата, одного з батьків, хто не проживає з дитиною. Аліменти - є матеріальним утримання дитини, для того щоб вона не почувала себе неповноцінною в матеріальному плані.

Відповідно до ст. 180 Сімейного Кодексу України:

Матеріальне утримання неповнолітніх дітей - це не тільки правовий, ай моральний обов'язок, який повинен виконуватись добровільно. Добровільний порядок сплати аліментів звільняє суд від втрати часу на вирішення безспірних справ водночас в інтересах особи на користь якої сплачуються аліменти. Встановлено, що добровільний порядок сплати не виключає її права у будь-який час звернутися до суду з позовом про стягнення аліментів.[2, с.104]

Для тих випадків, коли обов'язок надавати дитині матеріального утримання виконується батьками не належним чином, закон передбачає гарантії надання

неповнолітнім дітям матеріального утримання, шляхом примусового їх стягнення із аліментнозобов'язаних осіб, за рішенням суду.

Аліментнозобов'язаною особою – є особа, котра повинна сплачувати аліменти. Цією особою виступає або один із батьків, або обидва. Останнє можливо у разі, якщо батьки проживають окрема або хоча батьки і проживають разом, проте мають самостійний бюджет, і не важливо зберігається шлюб між батьками чи він розірваний. За загальним правилом, встановленим законом, батьки зобов'язані утримувати своїх дітей до досягнення ними 18ти річного віку. Досягнення дитиною повноліття автоматично припиняє обов'язок платника аліментів, за умови, що така дитина працездатна. Якщо повнолітня дитина є непрацездатною або вона продовжує навчання і в зв'язку з цим потребує допомоги, то аліментне зобов'язання виникає на підставі вже іншого позову.

Розглянемо, як нараховуються аліменти на дитину. Вони присуджуються за рушенням суду від дня пред'явлення позову. Але з 8 липня 2017 року були внесені зміни і тому процес стягнення аліментів через суд відбувається у спрощеному порядку. Збільшується мінімальний розмір аліментів, якщо раніше мінімальний розмір аліментів складав 30 %, то наразі, мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Законом передбачено, що той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Прожитковий мінімум у 2018 році в Україні для дітей до 6 років становить з 1 січня 2018 по 30 червня — 1 492 гривень, з 1 липня по 30 листопада — 1 559 гривень, з 1 грудня — 1 626 гривні.

Для дітей від 6 до 18 років: з 1 січня 2018 по 30 червня— 1 860 гривень, з 1 липня по 30 листопада — 1 944

гривень, з 1 грудня — 2 027 гривень (табл.1). Тобто до кінця 2018 року порівняно з початком 2018 року, прожитковий мінімум, для дітей до 6 років, зріс на 134 гривні, а для дітей до 18 років – на 167 гривень.

Соціальні та демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму на 2018 рік www.lawportal.com.ua		
	з 01.01.2018 по 30.06.2018	з 01.07.2018 по 30.11.2018	з 01.12.2018 по 31.12.2018
Діти до 6 років	1492	1559	1626
Діти у віці від 6 до 18 років	1860	1944	2027

Табл. 1. Розмір прожиткового мінімуму на 2018 рік

Ці отримані гроші на дитину, є власністю дитини. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається ними тільки в інтересах дитини. Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, отриманими на її утримання.

В законодавстві також відбулись такі нововведення. А саме, обставини, які суд враховує при визначенні розміру аліментів. Береться до уваги не тільки те, скільки аліментнозобов'язана особа отримує прибутку, а ще і майно, яким володіє або користується особа, і запроваджується витратний метод розрахунку доходів платника аліментів. Тобто, якщо ми знаємо, що особа має тіньовий дохід(тобто нелегальний), але немає офіційного доходу, або офіційний дохід явно нижчий, а неофіційний набагато більший, стягувач аліментів тепер може в суді довести факт витрат. Якщо платник аліментів їздить на дорогому автомобілі, чи живе в елітній квартирі, їздить на відпочинок за кордон, суд це повинен врахувати. Більше того, враховується не тільки факт володіння майном, але і користування ним. Тобто вводиться принцип — винаймаєш квартиру в центрі міста або позичив іномарку на деякий час, то і на аліменти знайдеш гроші. Нове

законодавство залишило за боржником право після отримання судового наказу, про стягнення аліментів на звернення до суду з позовом, про зменшення суми аліментів. У такому випадку увесь тягар доказування необхідності зменшення аліментів лягає на їх платника.

Виплата аліментів – є обов’язком, тому, зазвичай, за невиконання обов’язків настає відповідальність.

6 лютого 2018 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» (Закон від 7 грудня 2017 року, №2234-VIII). Закон передбачає нові засоби примусового виконання рішень до боржника, який не сплачує аліменти більше ніж шість місяців. Несплата аліментів, що призвела до виникнення заборгованості понад шість місяців з дня пред’явлення виконавчого документа до примусового виконання, тягне за собою накладення адміністративного стягнення у вигляді виконання суспільно корисних робіт на строк від 120 до 240 годин. При наявності такої заборгованості державний виконавець складає протокол про вчинення боржником адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183¹ Кодексу про адміністративні правопорушення України, та надсилає його для розгляду до суду за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби.

Таким чином, Закон впроваджує новий вид адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт, які боржник виконуватиме у вільний від роботи чи навчання час. Вид таких робіт визначатимуть органи місцевого самоврядування. Водночас, суспільно корисні роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами I або II групи, вагітним жінкам, жінкам старше 55 років та чоловікам старше 60 років.

У разі ухилення порушника від виконання суспільно корисних робіт постановою суду (судді) за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, строк невиконаних суспільно корисних робіт може бути замінений адміністративним арештом. Тоді строк арешту визначається з розрахунку, що одна доба арешту дорівнює 15 годинам невиконаних суспільно корисних робіт, але не може перевищувати 15 діб.

Згаданим Законом внесені зміни і до Сімейного кодексу України, які передбачають право того із батьків, з ким за рішенням суду проживає дитина, самостійно вирішувати питання щодо тимчасового виїзду дитини за межі України з метою лікування, навчання дитини за кордоном, відпочинку - за наявності довідки, виданої органом державної виконавчої служби, про наявність заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців. Така довідка видається органом державної виконавчої служби на вимогу стягувача протягом десяти днів і дійсна протягом одного місяця з дня її видачі.[3, с.40]

Також внесені зміни до Закону України «Про виконавче провадження» де передбачається, що за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців, державний виконавець виносить вмотивовані постанови про:

- тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України;
- тимчасове обмеження боржника у праві керування транспортними засобами;
- тимчасове обмеження боржника у праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною та вихолощеною зброєю, пристроями вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії;
- тимчасове обмеження боржника у праві полювання.[4, с.542]

Отже, ми розглянули питання щодо аліментів на

утримання дитини, основну інформацію щодо змін, які відбулись в законодавстві, про сплату аліментів та відповідальність, яка настає за несплату.

Можна зазначити, що такі зміни відповідно до Сімейного Кодексу України, підвищують відповідальність батьків, а також захищають права дитини. Таким чином вважається, що кожна дитина має право на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини, незважаючи на те чи живе вона в повній сім'ї чи ні. Адже, батьки або інші особи, які виховують дитину несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996//Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30.

2. Сімейний Кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» № 2234 – XIII від 7.12.2017.

4. Закон України «Про виконавче провадження» № 1404 – VIII від 5.01.2017.

5. С.Б. Булеца, В.В Заборовський, В.Г. Фазикош та ін. ; за ред. С.Б. Булеци, В.Г. Фазикоша. – К. : Знання, 2015. – 375 с. – (Вища освіта XXI століття).

***Пророченко В.В.**
студент 3 курсу юридичного факультету ЧНТУ
Пузирний В.Ф.
доктор юридичних наук, професор ЧНТУ*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Питання самостійності та відокремленості адміністративно-процесуальної форми як основи адміністративного судочинства обумовлене необхідністю забезпечення захисту порушених або оспорюваних прав громадян і організацій у сфері адміністративних та інших публічних правовідносин. Поняття «процесуальна форма» загалом та «адміністративно-процесуальна форма» зокрема ще не має в юридичній науці чіткого змістовного наповнення, а запропоновані в спеціальній літературі формулювання досить часто підміняють собою зміст інших правових явищ

Вивченням питань, пов'язаних з процесуальною формою займалися такі вчені як О.І. Миколенко, В.Г. Перепелюк, В.В. Баранкова, Е.В. Демський та інші. Вони розглядали процесуальну форму як специфічну категорію юридичної науки.

Сучасний стан правової дійсності, дослідження якої є невід'ємним від її системної інтерпретації, обумовлює об'єктивну необхідність розгляду окремих питань системних зв'язків правових явищ і процесів, пов'язаних з процесуальною формою судочинства.

Розгляд адміністративного судочинства в якості форми реалізації правосуддя означає наявність особливої процесуальної форми розгляду відповідної категорії справ, обумовленої їх специфікою.

В історії розвитку наукової думки про процесуальну форму можна виділити наступні періоди:

1) період з середини 70-х років ХХ століття по 1996 рік – про процесуальну форму в наукових працях все

частіше згадують при характеристиці адміністративно-юрисдикційних проваджень і діяльності органів державного управління. При цьому процесуальна форма розглядається як одне з основних понять юридичного процесу чи як особлива «наукова юридична конструкція» (В. М. Горшеньов, Ю. І. Мельников, П. Є. Недбайло і ін.) [1, с. 71-84],[2, с. 135-172];

2) період з 1997 по 2005 роки – переважна більшість праць з питань адміністративного права і процесу була присвячена обґрунтуванню необхідності створення в Україні адміністративної юстиції та визначенню переліку тих справ, які адміністративні суди повинні були розглядати після їх створення (Ю. В. Георгієвський, Ю. С. Педько, О.І. Шостенко і ін.). Окремо слід виділити працю В. Г. Перепелюка, який в навчальному посібнику, присвяченому загальним питанням адміністративного процесу, запропонував своє бачення змісту та структурних елементів процесуальної форми [3, с. 51];

3) період з 2006 по 2010 роки – процесуальна форма як категорія адміністративного права і процесу не досліджувалась, а вся науково-дослідна діяльність проводилась за двома основними напрямками: перший був зосереджений на розкритті змісту поняття «адміністративний процес» та його співвідношенні з поняттям «адміністративна процедура» (А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда і ін.) , а другий, уникаючи ґрунтовних теоретичних розробок, в основному характеризував специфіку практичної діяльності адміністративних судів та практичні аспекти адміністративного процесуального регулювання адміністративного судочинства (О. В. Анпілогов, К. О. Клименко, А. О. Неугодніков і ін.) [3, с. 51-52];

4) період з 2011 року по сьогодні – серед науково-дослідних праць з проблем адміністративного судочинства з'явилися роботи, що мали високий рівень теоретичного обґрунтування, наприклад, присвячені принципам адміністративного судочинства, судовому розсуду в

адміністративному судочинстві, примусу та примусовим заходам в межах адміністративного судочинства, інституту доказування в адміністративному судочинстві тощо (С. А. Бондарчук, О. І. Сеньків, О. Р. Трещова і ін.). Серед таких робіт, з'явилися і перші праці, які почали використовувати термін «процесуальна форма» та розкривати його зміст з урахуванням специфіки адміністративного судочинства (наприклад, І. М. Завальнюк, О. І. Миколенко і Ю. Л. Шеренін) [3, с. 52]. Але необхідно відзначити, що єдиний підхід в межах теорії адміністративного процесу так і не був сформований стосовно поняття «процесуальна форма в адміністративному судочинстві».

На думку В.Г. Перепелюка «адміністративно-процесуальна форма» як категорія теоретично найбільш плідна у тому випадку, коли вона розкривається через сукупність рис своєчасності способу зовнішнього прояву окремих вчинків учасника чи лідируючого суб'єкта (організатора) розгляду. Така «одиничність» дає можливість уникнути теоретичних непорозумінь, що виникають при отождоженні загальної адміністративної процесуальної форми з процесуальним правом, що регулює той чи інший тип процесуальної діяльності, з типом організації діяльності органу управління, що первісно унормований матеріальним правом. Процесуальна діяльність протікає не стільки згідно з процесуальною формою, скільки в процесуальній формі. А «одиничність» же адміністративної процесуальної форми показує багатогранність її проявів: зміст процесуального припису лідируючого суб'єкта, засновану на нормі права, операцію, результат дії, що закріплений в офіційному документі [4, с. 18-19].

В.В. Баранкова, вивчаючи поняття процесуальної форми, звертає увагу на те, що остання являє собою нормативні вимоги до діяльності. Процесуальна форма не може бути нормативною моделлю, оскільки кожна сторона прояву права має свою нормативну модель: суб'єкт, об'єкт, дія, зміст дії, її форма. Тому, з її позиції,

правильним буде твердження про нероздільність діяльності та процесуальної форми як її зовнішньої сторони [4, с. 96].

Цікавою є точка зору Е.В. Демського, який стверджував, що адміністративна процесуальна форма є невід'ємною стороною адміністративного процесуального права взагалі та адміністративних проваджень, зокрема. При цьому, перша характеризується принаймні двома ознаками: по-перше, виступає як правова форма діяльності органів владних повноважень, їх посадових осіб та суду, а також інших суб'єктів адміністративних проваджень щодо розгляду і вирішення адміністративної справи; по-друге, утворює врегульований обов'язковий правовий режим провадження у адміністративних справах, а також встановлює певний ступінь урегульованості та напруженості процедури. Правовий режим охоплює принципи, способи та гарантії забезпечення адміністративно - процесуальної діяльності, а також правовий статус суб'єктів адміністративного процесу. В процесуальній формі знаходить своє вираження зміст адміністративних проваджень. Законодавець встановлює порядок розгляду адміністративних справ, за яким забезпечується відповідальність держави перед людиною за свою діяльність та утвердження прав і свобод людини. Процесуальна форма: забезпечує умови послідовного втілення в життя конституційних принципів державного управління та адміністративного судочинства; створює стабільний, стійкий, юридично визначений режим провадження при розгляді і вирішенні індивідуальних адміністративних справ; містить гарантії прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб; створює умови, що забезпечують повноту, всебічність і об'єктивність розгляду індивідуальних справ, а також встановлення істини, правильне і справедливе застосування закону; включає в себе заходи, що забезпечують оскарження та опротестування рішень, прийнятих при вирішенні індивідуальних адміністративних справ; зобов'язує

розглядати і вирішувати адміністративні справи відповідно до норм матеріального і процесуального права [5, с. 22-23],.

В свою чергу О.І. Миколенко пропонує адміністративну процесуальну форму визначати як встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок (стан, лад), в межах якого здійснюється послідовна діяльність суб'єктів адміністративного процесу та дії інших його учасників[3, с. 55].

Специфіка і самобутність адміністративно-процесуальної форми проявляється за допомогою розсуду судової гілки влади загалом і кожного окремого судді зокрема, по тій чи іншій справі.

Таким чином, адміністративно-процесуальна форма – це система процесуальних правил розгляду справ судом, одна зі сторін з якої можна розкрити склад адміністративного процесу. Елементами змісту адміністративно-процесуальної форми виступають: встановлений законом порядок здійснення (реалізації) адміністративного судочинства; сутність, форма та правова природа зв'язків, що виникають між основними суб'єктами та іншими учасниками адміністративного процесу на певних стадіях та етапах його здійснення (відповідно до норм Кодексу адміністративного судочинства України); порядок здійснення окремих дій процесуального характеру суб'єктами та іншими учасниками адміністративного процесу та форми їхнього прояву.

Список використаної літератури:

1. Теория юридического процесса : монография / В. М. Горшенев, В. Г. Крупин, Ю. И. Мельников, И. М. Погребной [и др.] ; под общ. ред. проф. В. М. Горшенева. – Х. : Вища школа, 1985. – 192 с.

2. Юридическая процессуальная форма. Теория и практика / Н. В. Виртук, В. М. Горшенев, Т. Н. Добровольская, И. А. Иконицкая [и др.] ; под ред. В. М.

Горшенева, П. Е. Недбайло. – М. : Юрид. лит., 1976. – 279 с.

3. Миколенко О.І. Процесуальна форма в адміністративному судочинстві та проблеми законотворчості в Україні / О.І. Миколенко // Правова держава. – 2018. – № 29. – С. 50-57.

4. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес : навчальний посібник / В.Г. Перепелюк. – Чернівці : Видавництво «Рута» Чернівецького національного університету, 2003. – 303 с.

5. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник / Е.Ф. Демський. — К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.

Савенко О.В.

*студент II курсу магістратури
ННІ Права і Соціальних Технологій ЧНТУ
науковий керівник: Пузирна Н.С.
к.ю.н, доцент, доцент кафедри
ННІ Права і Соціальних Технологій ЧНТУ*

ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В сучасних умовах однією з найбільш актуальних і одночасно проблемних тем як адміністративного права, так і інших галузевих юридичних наук є дослідження правового статусу фізичних осіб, оскільки саме людина повинна бути найбільш важливою цінністю демократичного суспільства та виступає запорукою становлення країни як демократичної, соціальної і правової держави. Одним з елементів адміністративно-правового статусу іноземців є відповідальність.

Адміністративно-деліктні питання у сфері міграції мають дуже високу соціальну значущість для життєдіяльності суспільства, що і зумовлює необхідність проведення досліджень щодо притягнення іноземців до відповідальності в Україні, оскільки на сьогодні в судовій практиці існує низка проблем під час притягнення іноземців до відповідальності [1, с. 40].

Першочергово, на нашу думку, необхідно дослідити адміністративні стягнення, які можуть застосовуватися до іноземців, оскільки міграційне законодавство з положеннями КУпАП в певній мірі не відповідають один одному. Відповідно до статті 23 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» нелегальні мігранти та інші іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочин, адміністративні або інші правопорушення, несуть відповідальність відповідно до закону [2]. Таким чином до іноземців може бути застосовано всі види адміністративних стягнень, що

передбачені КУПАП. Окрім загальних видів адміністративних стягнень, ст. 24 КУПАП передбачена можливість застосування до іноземців такого виду адміністративного стягнення як адміністративне видворення [3].

Отже, до іноземців окрім загальних видів адміністративних стягнень можуть застосовуватися й спеціальні адміністративні стягнення. Однак, на сьогодні виникає проблемне питання стосовно розуміння поняття «адміністративне видворення», яке передбачено в кодексі, оскільки в чинному законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» його не застосовано, що пов'язано з закріпленням таких процедур як примусове повернення іноземців та примусове видворення іноземців.

Так, Н. А. Галабура під видворенням розуміє особливий різновид адміністративного стягнення, який полягає у пропозиції іноземцю добровільно залишити країну перебування та застосовується у випадках вчинення вказаними особами адміністративних правопорушень, які злісно порушують порядок [4, с. 205]. Окрім цього визначення в науці є й інші погляди вчених. Так, зокрема, В. І. Палько зазначає, що адміністративне видворення – це захід адміністративно-правового примусу, який полягає у прийнятті компетентним органом або судом рішення про позбавлення іноземця чи особи без громадянства права перебувати на території України, що зобов'язує залишити її межі [5, с. 9]. В свою чергу інші вчені вважають, що видворення за межі України – це захід адміністративного стягнення, що застосовується відносно іноземця чи особи без громадянства і полягає в їх виселенні за межі державного кордону нашої держави [6, с. 147].

Отже, можемо констатувати, що погляди науковців щодо сутності адміністративного видворення фактично тотожні.

Щодо примусового повернення, то законодавцем на підзаконному рівні визначено, що примусове повернення передбачає виїзд іноземця з України за рішенням

відповідних органів, доведення до іноземця зобов'язання про його добровільний виїзд з України у визначений у рішенні строк та здійсненням подальшого контролю за виконанням іноземцем цього зобов'язання [7].

Відповідно до статті 26 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземець або особа без громадянства можуть бути примусово повернуті в країну походження або третю країну, якщо їх дії порушують законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку, або якщо це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органу Служби безпеки України або органу охорони державного кордону, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурору про підстави прийняття такого рішення [2].

Проте на сьогодні виникає питання щодо належності примусового повернення до видів адміністративних стягнень, що можуть застосовуватись до іноземців та осіб без громадянства, оскільки законодавець чітко не визначає чи можна застосовувати до іноземця, що вчинив адміністративне правопорушення примусове повернення на рівні з іншими адміністративними стягненнями серед яких попередження. Чи все ж таки примусове повернення необхідно застосовувати після накладення одного із зазначених в КУпАП адміністративних стягнень. Таким чином, законодавець в Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» застосовуючи поняття примусове повернення розуміє визначене в КУпАП адміністративне видворення, що зумовлює внесення змін до КУпАП.

Вступаючи в адміністративно-деліктні відносини, іноземці мають загальний адміністративно-деліктний правовий статус, основні положення якого передбачені ст.

16 КУпАП та ст. 23 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», а також спеціальний статус, що підтверджується окремими процесуальними правами і обов'язками цих осіб. Зазначена категорія осіб, що є суб'єктами окремого складу адміністративного проступку, підпадає під відповідальність згідно зі ст. 203 КУпАП «Порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через територію України» [2].

Варто також відмітити, що науковці, які досліджували адміністративно-правовий статус іноземців розглядають останніх як спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності, притягнення до відповідальності яких відрізняється від аналогічного провадження за участю громадян України: а) за обсягом підстав відповідальності; б) за суб'єктами відповідальності; в) за обсягом міри відповідальності; г) за порядком здійснення відповідальності. Цей підхід дає підстави стверджувати, що іноземці при притягненні до адміністративної відповідальності можуть виступати загальними, спеціальними і як визначає С. Константінов, особливим суб'єктами [8, с. 10].

Таким чином, зважаючи на адміністративні стягнення, які можуть застосовуватися до іноземців, на нашу думку необхідно їх вважати спеціальним суб'єктом адміністративної відповідальності у випадку вчинення ними адміністративних правопорушень, пов'язаних з порушеннями міграційного і митного законодавства, а у випадку вчинення інших видів адміністративних правопорушень (дрібне хуліганство, дрібна крадіжка тощо) вони будуть загальним суб'єктом адміністративної відповідальності.

Аналіз вищезазначеного, дає підстави стверджувати, що основними напрямками реформування сучасного інституту адміністративної відповідальності іноземців в Україні є наступні: удосконалення системи адміністративного законодавства, що визначає

адміністративну відповідальність іноземців в Україні; законодавче визначення переліку видів адміністративних стягнень, які можуть застосовуватися до іноземців; здійснення чіткого розмежування адміністративних проступків від злочинів; удосконалення системи процесуальних норм, що визначають порядок притягнення до адміністративної відповідальності, тощо.

Отже, кожен із вищевказаних напрямів адміністративної удосконалення адміністративної відповідальності безпосередньо стосується адміністративної відповідальності іноземців. Тому, можливим вбачається для вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства України, та приведення його у відповідність до європейських стандартів і використання єдиної правозастосовчої практики за доцільне виділення окремого розділу в КУпАП, у якому б врегульовувалась участь іноземців в адміністративно-деліктному провадженні.

Список використаних джерел

1. Салманова О. Ю. Адміністративні порушення міграційного законодавства: поняття, ознаки, елементи складу / О. Ю. Салманова // Право і Безпека. 2014. № 1. С. 39-45.
2. Про громадянство України; Закон від 18.01.2001 № 2235-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 13, ст.65.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.
4. Галабурда Н. А. Адміністративні стягнення, що можуть застосовуватись до іноземців за вчинення адміністративних правопорушень в Україні // Митна справа. № 6 (84). 2012. С. 203-207.
5. Палько В. І. Адміністративно-правове регулювання видворення за межі України іноземців та осіб без

громадянства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. Юрид. наук: спец. 12.00.07 / В.І. Палько. Х. 2005. 20 с.

6. Кушніренко О. Г. Права і свободи людини та громадянина: навч. посібник. / О.Г. Кушніренко, Т.М. Слинко. Х.: Факт, 2001. 440 с.

7. Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення за межі України іноземців та осіб без громадянства: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України від 23.04.2012 № 353/271/150. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0806-12>.

8. Константинов С. Ф. Іноземці як спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності // Вісник Національної академії внутрішніх справ, 2013. №2. С. 120-125.

ЗАКОННІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРАВА

*«Найбільше благо суспільства повинно бути, у
кінцевому результаті, метою кожного законодавства».*

(Еджворт)

*«Ніхто і ні за яку ціну не може бути звільненим від
закону в просвітленій державі».*

(Ж.-Ж. Руссо)

Одним із основоположних принципів права є принцип законності. Однак, слід зауважити, що серед правознавців на даний час немає єдиного підходу до змісту переліку загальноправових принципів, що обумовлено, перед усім, науковим суб'єктивізмом, оскільки науковці по-різному класифікують загальні принципи права, наділяючи їх різним змістом. Однак більшість дослідників обов'язково включають принцип законності до своїх переліків. В якості яскравого прикладу можна привести Т.М. Радько, котрий вирізняє загальноправові принципи справедливості, гуманізму, єдності прав та обов'язків, демократизму, законності, рівності громадян перед законом [1, с.65-67], В.М. Шафіров, який відносить до таких принципів верховенство права, законності, поваги до прав і свобод людини і громадянина, справедливості, недопустимості свавільного обмеження прав і свобод, широкої доступності правової інформації, взаємної відповідальності держави та громадянина [2, с.48-49]. Загальноправові принципи справедливості, поваги до прав людини, рівноправ'я, законності, правосуддя в своїх працях виокремлюють В.І. Леушин і В.Д. Перевалов.

Незважаючи на те, що сам термін «законність» не має багатовікової історії [3, с.342], розуміння необхідності суворого дотримання закону всіма учасниками суспільних відносин, визнання цього життєво необхідним стержнем функціонування суспільства і держави беруть початок ще з давніх часів, знаходячи своє відображення різноманітних античних мислителів. Так, Сократ, великий давньогрецький філософ, ототожнював «законне» та «справедливе». Єврипід, відомий давньогрецький письменник, вважав, що «держава міцна, коли в ній дотримуються закону».

Визначена похідним від слова «закон», законність представляє собою складне та багатогранне явище, у зв'язку з чим до її визначення в теорії права спостерігається безліч різноманітних підходів.

Законність розглядається як метод державного управління, здійснення державної влади, і, зокрема, як політико-правовий режим.

С.С. Алексєєв, звертаючись до поняття законності, визначає її як «порядок або режим суспільного життя, коли завчасно і суворо формально визначені вимоги суспільного порядку реально втілюються в життя» [4]. Як зазначає А.С. Шабуров, при всьому розмаїтті підходів до розуміння даного явища, в широкому соціально-політичному сенсі законність можна вважати режимом [3, с.439]. Таким чином, погоджуючись з вищевикладеним, можна зробити висновок, що законність представляє собою політико-правовий режим, характерний точним і неухильним дотриманням, в першу чергу, законодавчих норм всіма суб'єктами права. Законність виступає в якості головного досягнення правопорядку в суспільстві являє собою велику соціальну цінність.

Принцип законності – основний принцип права на сучасному етапі розвитку української держави. Тому слід почати з загальної ідеї законності і проаналізувати її конкретні аспекти. Загальна ідея законності цілком проста: вона означає, що управління та адміністрування

має здійснюватися відповідно до умов законів, в рамках яких воно функціонує.

Інститути управління та адміністрації не є природними інститутами. Навпроти, вони – творіння людських зусиль, що володіють лише тими повноваженнями і виконують лише ті функції, які покладені на нього членами суспільства.

Закон, що використовує найширший сенс цього терміна, включаючи Конституцію, є інструментом, за допомогою якого суспільство створює інститути державної влади та визначає обсяг їх повноважень. Якщо який-небудь інститут претендує на дії, не санкціоновані законом, або якщо він виходить за межі наданих йому повноважень, такі дії просто будуть вважатися незаконними. Незаконні дії є неправомірними, не створюють позитивних правових відносин і не накладають юридичних зобов'язань. В правовій державі стандарти закону є вимірною лінією, яка визначає, чи є законним функціонування органів державної влади, їх службових/ посадових осіб.

Тепер має стати зрозумілим, що система державного управління, яка базується на законності, в свою чергу, відображає певну ієрархію цінностей та принципів того як має здійснюватись управління в державі та суспільстві.

Говорячи більш точно, принцип законності включає наступні елементи:

- 1) невіддільність від загальнообов'язкового права;
- 2) метод державного керівництва суспільством – шляхом прийняття нормативно-правових актів і забезпечення їх реалізації;
- 3) принцип діяльності держави.

Виходячи з перелічених вище складових принципу законності, можна виділити джерела права, в яких він знаходить своє відображення. До таких відносяться наступні:

- 1) Конституція України;
- 2) закони України та кодекси;

- 3) нормативно-правові акти;
- 4) підзаконні нормативно-правові акти;
- 5) правовий (судовий) прецедент;
- 6) міжнародно-правові акти.

Підводячи підсумок дослідження загально правового принципу законності можна визначити його як принцип згідно якого всі суб'єкти суспільних відносин повинні суворо та неухильно дотримуватись правових норм, виражених в законах та інших нормативно-правових актах, а також інших джерелах права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Радько Т.М. Теорія держави і права: підруч. – Москва: Проспект, 2012, 496 с.
2. Правознавство: підруч. / А.Н. Таргабаєв, В.М. Шафіров, І.В. Шишко та ін.; відпов. ред. В.М. Шафіров. – Москва: Проспект, 2010, 624 с.
3. Корельський В.М., Перевалов В.Д. Теорія держави і права: підруч. Москва: Інфра-Норма, 1997, 570 с.
4. Алексєєв С.С. Збірка творів. В 11 томах. Т. 3: Проблеми теорії права: Курс лекцій. – Москва: Статут, 2010, 781 с.

АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ» ТА «ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОРУПЦІЄЮ»

Відповідно до статті 1 Закону України Про запобігання корупції» корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [1].

Таким чином, законодавець наполягає на тому, що корупція – це протиправний вид правової поведінки,

протиправне діяння («використання», що містить діяльнісний, поведінський аспект) фізичної особи («використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону» [1])

Корупція є негативним соціальним явищем, апріорі притаманним будь-якому державному (не додержавному) суспільству. Корупція є складником правопорушності та злочинності як певної кримінологічної сукупності. Саме тому криміналізація корупції як соціального явища та правового феномену не є можливою, так само як і закріплення інших видів ретроспективної юридичної відповідальності за корупцію. Але законодавча заборона корупційних правопорушень як окремих виявів правової поведінки, окремих правових вчинків – юридично логічний і перевірений шлях регулювання відповідних суспільних відносин [2, с. 194].

Перелік корупційних правопорушень, за вчинення яких передбачено кримінальну відповідальність: Відповідно до примітки до статті 45 Кримінального кодексу України корупційними злочинами, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, згідно з цим Кодексом вважаються злочини, передбачені: статтею 191, статтею 262 статтею 308, статтею 312, статтею 313, статтею 320, статтею 357, статтею 410

Згідно з приміткою до статті 45 Кримінального кодексу України також корупційними злочинами, відповідно до цього Кодексу, вважаються злочини передбачені: статтею 210, статтею 354, статтею 364, статтею 364 (1), статтею 365 (2), статтею 368, статтею 368 (2), статтею 368 (3), статтею 368 (4), статтею 369, статтею 369 (2). Згідно з статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України встановлена така підслідність щодо досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень [3]:

Національна поліція України – щодо злочинів, передбачених статтями 262, 308, 312, 313, 320, 357, 364 (1), 365 (2), 368 (3), 368 (4) Кримінального кодексу України.

Національне антикорупційне бюро України – щодо злочинів передбачених статтями 191, 210, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 3682, 369, 369 (2), 410 Кримінального кодексу України з урахуванням умов, визначених частиною 5 статті 216 КПК України [3].

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією за вчинення яких передбачено адміністративну відповідальність: Відповідно до глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність передбачена за: порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4); порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5); порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6); порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8); невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9). Згідно зі статтею 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 – 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення, передбачені статтями 172-4 – 172-9, мають право складати уповноважені на те посадові особи Національної поліції України та Національного агентства з питань запобігання корупції [4].

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією, за вчинення яких може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності (не є виключним): Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (стаття 22 Закону України «Про запобігання корупції»); обмеження щодо одержання подарунка (стаття 23 Закону України «Про запобігання корупції»); обмеження щодо

сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 25 Закону України «Про запобігання корупції»); обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (стаття 26 Закону України «Про запобігання корупції»); обмеження спільної роботи близьких осіб (стаття 27 Закону України «Про запобігання корупції»); запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 28 Закону) [1].

Використані джерела:

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII// Відомості Верховної Ради України. –2014. - № 49. - ст.2056.

2. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією. Шестопалова Л. // Підприємство, господарство і право. – № 5. – 2017.- С. 193-197.

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України.- 2001. - № 25-26. - ст.131.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). - 1984. - додаток до № 51. - ст.1122.

ЩОДО ПОНЯТТЯ ПЕРСОНАЛУ (КАДРІВ) У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СФЕРІ

Забезпечення діяльності інституту виконання кримінальних покарань є специфічним елементом діяльності держави у сфері реалізації та захисту прав людини, яка перебуває в умовах ізоляції від суспільства. Звичайно основним елементом діяльності будь-якої організації або підприємства, включаючи сферу діяльності пенітенціарної системи, є кадри. Відповідно в кожній сфері застосування даного поняття, воно буде визначатись за ознаками притаманними тому чи іншому виду діяльності. Кримінально-виконавча система спрямована на реалізацію завдань державної політики у сфері виконання, призначених вироком суду, покарань, оскільки вона наділена деякими особливостями, які вирізняють її з-поміж інших не менш важливих напрямків функціонування держави, то слід з'ясувати дефініції поняття кадрів у сфері діяльності пенітенціарної системи України.

На нашу думку, спочатку необхідно визначити нормативно-правові документи, які закріплюють дане поняття на законодавчому рівні. Основним правовим актом у сфері виконання покарань є Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України». У даному нормативному акті немає чіткого поняття «кадри», натомість існує поняття «персонал ДКВС України». Розділяючи думку багатьох науковців, особливої різниці між даними поняттями немає, їх відрізняє лише те, що «персонал» застосовується, як ширше поняття, включаючи «кадри». Водночас законодавець зазначає, що до персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України належать особи рядового і начальницького

складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі України [1]. Інакше кажучи, персонал – це сукупність всіх працівників, які займають певне місце (посаду) в структурі органів та установ виконання покарань.

Щодо поняття «кадри ДКВС України», то його визначення слід шукати у наукових працях вчених. Розглянемо як визначені дані поняття в юридичній літературі. На думку Бараш Є. Ю. персонал ДКВС України – це сукупність осіб, які обіймають відповідно до штатного розкладу посади у структурі відповідних органів, підприємств, установ та організацій ДКВС України, мають спеціальні звання (або працюють за трудовим договором (контрактом)), володіють моральними та діловими якостями, відповідною мотивацією та необхідними здібностями, що дозволяють їм на професійній основі забезпечувати реалізацію завдання щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, і які у зв'язку з цим користуються певними правами, обов'язками та гарантіями працівників ДКВС України, і відповідно: кадри – це сукупність співробітників підрозділу, яка характеризується професійно-кваліфікаційною, соціально-психологічною, статевою, віковою та іншими спеціально встановленими характеристиками [2, с. 76–77]. Зазначимо, що порівнюючи ці два поняття науковець розглядає кадри як складову поняття персоналу, та визначає відмінність кадрів в тому, що вони відповідають певним особливим характеристикам, а персонал – це всі робітники підприємства, установи або організації. Однак Павлов В. Г. розглядає поняття кадри та персонал, як синоніми, та визначає персонал ДКВС України, як сукупність працівників, які займають відповідні посади у структурі ДКВС України, відповідно до штатного розкладу, мають спеціальні звання, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими

договорами, володіють моральними та діловими якостями, що дозволяють їм виконувати завдання з виконання кримінальних покарань, користуються певними соціальними пільгами, мають певні трудові та політичні обмеження, що зазначені у чинному законодавстві [3, с. 199]. Натомість Галай А. О. пропонує визначити персонал установ виконання покарання, як постійний кадровий склад працівників установ виконання покарання, що включає різні категорії, які виконують конкретно поставлені функції (завдання), спрямовані на реалізацію цілей виконання покарання та користується у зв'язку з цим державними гарантіями забезпечення ефективної діяльності [4, с. 35]. Також Зливко С. В. пропонує розуміти під кадрами (персоналом) ДКВС України всю сукупність штатного складу осіб, які виконують службово-трудова функції в її органах і установах на професійній основі і які одержують за це грошову винагороду, наділені в межах своєї компетенції правом ухвалювати рішення у сфері оперативно-службової і виробничо-господарської діяльності і нести відповідальність за їхнє належне (якісне) виконання [5, с. 11]. Вищезазначені науковці користуються функціональним підходом та пропонують такі визначення, опираючись головним чином на поняття прописане в нормативній базі, яка регулює діяльність ДКВС України. Науковці Яковець І. та Новосад Ю., розглядають визначення терміну персонал ДКВС України через його системоутворюючі ознаки та наголошують, що відсутність хоча б однієї з них, призведе до неправильного трактування даного поняття в сфері виконання покарань [6, с. 121–123]. Проаналізувавши їх працю та враховуючи запропоновані ознаки можливо сформулювати поняття персоналу ДКВС України в широкому сенсі, під кутом розгляду його внутрішньої діяльності, – це будь-які фізичні особи, які відповідають ознакам, встановленим у законодавстві та виявляють бажання працювати на добровільній основі, придатні до проходження служби (праці) в органах і установах виконання покарань,

психологічно, морально та емоційно підготовлені до праці в специфічній сфері діяльності, ефективно виконують свою роботу та займають відповідне місце в штаті ДКВС України відповідно структури, у повній мірі виконують передбачені законодавством завдання кримінально-виконавчої системи, реалізуючи правові норми, виконують свої функціональні обов'язки, які виходять з їх правового статусу та використовують гарантії, які забезпечує держава у сфері ДКВС України.

Проаналізувавши низку праць науковців у досліджуваній сфері та враховуючи вище викладене, можна дійти таких висновків.

Відмінність поняття кадрів та персоналу можна прослідкувати, використовуючи ці терміни у сфері державної служби або правоохоронній діяльності, де встановлюються відповідні вимоги до відбору кадрів, проте як зазначалося вище, ми погоджуємось із думкою вчених та розглядаємо дані поняття як синоніми. Серед науковців немає єдності щодо підходу трактування персоналу (кадрів) ДКВС України. Здебільшого вони деталізують поняття наведене в законодавстві, з різних точок зору. Тому, ми вважаємо за необхідне доповнити чинні нормативно-правові акти більш узагальненими визначеннями даних категорій.

Пропонуємо розглядати персонал (кадри) в ДКВС України, як сукупність працівників штатного складу органів та установ ДКВС України, які відповідають вимогам щодо прийняття на роботу, наділені відповідними професійними якостями та кваліфікаційним рівнем, займають певну посаду в структурі ДКВС України, забезпечують реалізацію завдань виконання кримінальних покарань та користуються гарантіями з боку держави в сфері діяльності кримінально-виконавчої системи.

Список використаної літератури

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. Дата

оновлення: 01.01.2018. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення:
22.09.2018).

2. Бараш Є. Ю. Персонал Державної кримінально-виконавчої служби: поняття і структура. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 75–80.

3. Павлов В. Г. Поняття персоналу Державної пенітенціарної служби України та засади його діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. № 3 (6). С. 194–203.

4. Галай А. О. Організаційно-правові засади формування та функціонування персоналу установ виконання покарання: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 215 с.

5. Зливко С. В. Правові та організаційні засади діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України в сучасних умовах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2010. 20 с.

6. Яковець І., Новосад Ю. Про зміст поняття «персонал органів та установ виконання покарання» та його системоутворюючі ознаки. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1 (9). С. 120–125.

Старовойт А.С.
студент юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Сидоренко Є.В.
к.ю.н., завідувач кафедри «Правознавство»
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

УГОДА ПРО НЕРОЗГОЛОШЕННЯ

Станом на сьогодні інформація є одним із найцінніших активів, а її незаконне розголошення може завдати значної шкоди як фінансовому становищу, так і репутації особи. Саме тому все більшого поширення набуває укладення угоди про нерозголошення (з англ. – Non-Disclosure Agreement, скорочено – NDA) [1]. Така угода забороняє одній із сторін протиправно використовувати чи розповсюджувати певну інформацію, отриману від іншої сторони, тобто сторона, яка отримує доступ до конфіденційної інформації, зобов'язується охороняти її як свою власну, або ж, щонайменше, здійснювати всі необхідні заходи для її збереження та охорони. Про що важливо пам'ятати при укладенні угоди про нерозголошення, та без яких положень вона не зможе захистити Вас належним чином ітиметься далі.

Перш за все, варто згадати, що угода про нерозголошення може укладатися в будь-якій сфері (наприклад, при наданні послуг у сфері інформатизації, при створенні об'єктів авторського права на замовлення, при укладенні трудового договору тощо), з різними категоріями осіб – контрагентами, працівниками, клієнтами та ін. Така угода може бути одно або двосторонньою зобов'язуючою, тобто обов'язок по нерозголошенню інформації може покладатися на одну або обидві сторони угоди, залежно від вищенаведених обставин у кожній конкретній ситуації. NDA може

виступати як складовою частиною основного договору (наприклад, договору про надання послуг), так і являти собою окремий договір. Можливим також є варіант включення певних загальних положень до основного договору та укладення окремої, деталізованої угоди про нерозголошення.

Одним із основних елементів NDA є визначення, що охоплює собою конфіденційна інформація, яка не підлягає розголошенню, кому вона належить і з якого моменту, яким способом особа могла отримати до неї доступ, а також надання декількох конкретних прикладів такої інформації для більшої деталізації. При визначенні необхідно також враховувати і ретроспективний аспект, оскільки певна інформація, що являється конфіденційною, могла бути передана контрагентові ще до укладення угоди про нерозголошення [1]. Допустимим є зазначення певних винятків, коли інформація не вважається конфіденційною відповідно до договору (наприклад, якщо така інформація вже знаходиться у відкритому доступі, або ж була правомірно та незалежно отримана іншою стороною до укладення зазначеного договору).

Угода також повинна містити положення, які визначають, яке використання конфіденційної інформації є дозволеним (наприклад, виключно в цілях надання послуг, передбачених відповідним Договором між сторонами), а також за яких умов використання конфіденційної інформації може бути дозволеним (наприклад, на вимогу органів державної влади або за попередньою письмовою згодою контрагента). Слід передбачити у NDA санкції у разі використання конфіденційної інформації іншим чином. Вони можуть диференціюватись залежно від важливості неправомірно розголошеної інформації, а також доходу особи. Проте такі санкції обов'язково повинні бути конкретизованими [2].

Не менш важливим є визначення строку, протягом якого на сторін (або одну із сторін) покладається обов'язок по нерозголошенню конфіденційної інформації. Зазвичай

він не обмежується часом дії основного договору, а триває ще на протязі певного періоду після його припинення. Цей період визначається з огляду на очікуваний строк, для якого така конфіденційність є дійсно необхідною, оскільки суспільство, технології, наука постійно розвиваються і конфіденційна інформація згодом може втратити свою актуальність і не потребуватиме подальшої правової охорони. Окрім цього, рекомендується розмежовувати такі поняття, як конфіденційна інформація та комерційна таємниця у певних випадках, оскільки комерційна таємниця може потребувати значно тривалішої правової охорони. Одним з найбільш відомих прикладів комерційної таємниці є секретні інгредієнти Соса-Сола [2].

Важливим положенням в угоді про нерозголошення є вимога про повернення конфіденційної інформації, тобто повернення усіх носіїв, на яких міститься така інформація, та/або знищення конфіденційної інформації, яка знаходиться на особистих електронних ресурсах або носіях іншої сторони. Такі дії можуть бути передбачені після припинення основного договору.

Також угода про нерозголошення може передбачати так звані “шаблонні” положення, які стосуються вирішення спорів, і передбачають, наприклад, що всі суперечки між сторонами вирішуються шляхом переговорів, а при недосягненні згоди сторони зберігають за собою право звернутись для вирішення спору до відповідного суду, або ж встановлюють, що у разі виникнення спору останній передається на розгляд до третейського суду [1].

Угода про нерозголошення і судовий захист. Типові питання, які виникають в контексті цих 2-х категорій: Чи можна отримати судовий захист у разі порушення умов Договору про нерозголошення конфіденційної інформації іншою стороною? Чи реально отримати судовий захист за Угодою про нерозголошення та NDA? Чи є різниця між комерційною таємницею та конфіденційною інформацією? Що потрібно для належного застосування Угоди про

нерозголошення на практиці?

Коротка відповідь на питання щодо судового захисту – так, можна. Однак, саме в сфері договірних відносин стосовно захисту конфіденційної інформації і комерційної таємниці, існує чимало “але”. Більшість проблем обумовлено особливостями українського законодавства. Разом з тим, не існує таких проблем, які б не мали вирішення.

Що ж потрібно для адекватного судового захисту в майбутньому? Щонайменше наступне:

1. Скласти і чітко визначити перелік інформації, яка вважається конфіденційною (комерційною) у Вашій компанії:

2. Розробити на підприємстві (у Вашій компанії) наказ про затвердження переліку інформації та відомостей, які є конфіденційними (становлять комерційну таємницю).

3. Видати Наказ (ввести його в дію) і визначити особу відповідальну за його виконання. Наприклад, контроль за виконанням наказу можна покласти на працівника кадрової служби (HR), директора, виконавчого директора (CEO) або голову правління.

4. Окрім укладення з працівниками Угоди про нерозголошення (NDA), необхідно під розпис ознайомити кожного працівника із “Наказом про затвердження переліку інформації, яка є конфіденційною (становить комерційну таємницю)” та всіма додатками до нього [2].

Наведений скрипт дій є мінімально необхідним. Додатково можна вжити і інших заходів організаційного характеру, наприклад, пов’язаних з розробкою посадових інструкцій, використанням можливостей колективних договорів (у разі якщо Ваші працівники оформлені за трудовими угодами) тощо.

Разом з тим, конфіденційна інформація та комерційна таємниця не є категоріями тотожними за своїм змістом. Конфіденційність інформації визначається перш за все її власником (саме для цього і видається наказ уповноваженою посадовою особою компанії).

Враховуючи, що українське законодавство передбачає свободу договору, яка поширюється і на визначення його умов, угода про конфіденційність може містити ще чимало інших положень, метою яких є захист одного із найцінніших ресурсів – інформації (у тому числі, положення про неконкуренцію та/або непереманювання).

Використані джерела:

1. Секрети успішної угоди про нерозголошення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://legalaid.ua/ua/article/sekrety-uspishnoji-uhody-pro-nerozholoshennya-nda/>

2. Що таке Non-disclosure agreement (NDA або Угода про нерозголошення)? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://legal-support.top/ugoda-pro-nerozgoloshennya/>

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

В останні роки через військові та економічні конфлікти кількість біженців зростає. Лише з січня по жовтень 2017 року до Управління з питань іноземців у Польщі звернулося 625 громадян України з проханням надати їм статус біженця, якщо при цьому в 2016 році звернень було 1306. Також, слід зазначити, що консульські установи Польщі в Україні за дев'ять місяців 2017 року оформлено 988 231 як національні, так і шенгенські візи[1].

Метою дослідження є здійснення порівняльного аналізу отримання статусу біженця в Україні та Польщі.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують тимчасового та додаткового захисту» від 8 липня 2011 року № 3671-VI [2] біженець - особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

В свою чергу, в Польщі статус біженця надається у випадку, якщо особу переслідують на території своєї країни походження. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 року [3] визначає біженця як особу, яка:

1. Вважалася біженцем відповідно до угод від 12

травня 1926 р. і 30 червня 1928 р. або згідно з конвенціями від 28 жовтня 1933 р. і 10 лютого 1938 р., Протоколом від 14 вересня 1939 р. або згідно зі Статутом Міжнародної організації у справах біженців;

2. Внаслідок подій, які відбулися до 1 січня 1951 р., і через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних дій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань.

Відповідно до українського законодавства, собою, яка бажає бути визнаною біженцем в Україні перетнула державний кордон України зобов'язана протягом п'яти робочих днів звернутися до територіального органу Державної міграційної служби України за місцем тимчасового перебування із заявою про визнання біженцем. У випадку, якщо особа, яка бажає отримати статус біженця в Україні під час в'їзду в Україну незаконно перетнула державний кордон України, повинна відразу звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців із заявою про визнання біженцем.

Якщо державний кордон України перетнула особа, яка ще не досягла 18-ти років і заявляє про намір бути визнаною біженцем, посадові особи Державної прикордонної служби України повинні невідкладно повідомити про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та орган піклування. Для отримання статусу біженця, особа подає заяву особисто або через свого законного представника до центрального органу виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері біженців за місцем свого тимчасового перебування. Особа, якій не виповнилося 18 років, в такому разі, вона подає заяву про визнання біженцем, в якій викладає основні відомості про себе та обставини, що змучили його залишити країну походження.

В Польщі процедура з надання статусу біженця починається з заяви, яку особа особисто повинна скласти. Дана заява складається через Прикордонну службу на кордоні або в аеропорту чи в управлінні Прикордонної служби. У випадку, коли у особи немає права на в'їзд до Польщі і вона знаходиться на кордоні, то заява подається коменданту прикордонної служби на прикордонному переході. Заяву про притулок відправляють Президенту Державного управління в справах репатріації та іноземців. Також, заяву підписують мовою, яку розуміє особа. У разі, якщо особа звертається із проханням про надання притулку на кордоні, то вона має право вимагати забезпечення можливості надати заяву особисто Головному коменданту прикордонної служби в супроводі довіреної особи [4]. Прикордонна служба не пізніше ніж протягом 48 годин з моменту подачі заяви повинна її передати Начальнику Управління у справах іноземців.

В Україні центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців, який прийняв до розгляду заяву про визнання біженцем видає довідку про звернення за захистом в Україні та реєструє заявника. На протязі 15 робочих днів з дня реєстрації заяви, центральний орган виконавчої влади повинен провести співбесіду із заявником, а також розглядає відомості, які наведені в заяві, вимагає додаткові відомості та приймає рішення про оформлення документів щодо визнання особи біженцем. Також, варто зазначити, що в Україні під час проведення співбесіди у разі якщо заявник не володіє українською або російською мовами, то Державна міграційна служба України надає перекладача з мови, якою заявник може спілкуватись. Але це не позбавляє права заявника залучити перекладача за свій рахунок або за

рахунок інших юридичних або фізичних осіб [5].

Важливим моментом в Польщі при наданні статусу біженця є співбесіда. На співбесіді співробітник Департаменту процедур із визнання статусу біженців і права притулку уточнює факти, які мають суттєве відношення для рішення даної справи. Після співбесіди особа має право отримати копію співбесіди. На співбесіді особа повинна надати всю інформацію, яка є необхідною для розгляду заяви. Також, слід зазначити, що вся інформація, надана особою під час розгляду справи та співбесіди, є конфіденційною та особливо охоронюваною польським законодавством.

Після розгляду заяви про надання статусу біженця, особі видається рішення з місцем її проживання. Дане рішення видається протягом 6 місяців з дати подання заяви або 30 днів, якщо заяву визнали необґрунтованою. Варто зазначити, що в Україні Державна міграційна служба України на протязі семи робочих днів з дня отримання рішення про визнання особою біженцем видає посвідчення біженця строком на 5 років.

Таким чином, з вище викладеного матеріалу можна зробити висновок, що процедура отримання статусу біженців в Польщі є простіше та більш доступною, ніж в Україні. Це, насамперед, зумовлюється строками подання заяви, перевірка даних та співбесіда. Тому в Україні доцільно було б прискорити процес отримання статусу біженця, а також забезпечити біженця тимчасовим житлом, харчуванням, соціальною та медичною допомогою, як це передбачено в Польщі.

Список використаної літератури:

1. Посольство України: за два роки лише 88 українців отримали статус біженця в Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/>.
2. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України . –

2012. - №16. – Ст. 146.

3. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

4. Urzaddosprawcudzoziemcow [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://udsc.gov.pl/>;

5. Державна міграційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dmsu.gov.ua>;

6. Довідник «Перші кроки у Польщі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.szczecin.uw.gov.pl/>;

Ткаченко О.С.

*студентка 5 курсу юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби України*

АТЕСТАЦІЯ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Ефективність виконання завдань, визначених перед Державною кримінально-виконавчою службою України (далі – ДКВС України), переважним чином залежить від результативності й рівня роботи органів і установ виконання покарань. Імідж кримінально-виконавчої служби безпосередньо залежить від кадрового потенціалу органів і установ виконання покарань: від професіоналізму, уміння працівників реалізовувати завдання, покладені на них державою, моральних і особистих якостей осіб рядового та начальницького складу, їх рівня культури, здатності працювати з людьми тощо. Таким чином, персонал органів і установ виконання покарань – це обличчя ДКВС України.

На сьогодні в державі визначені пріоритети та напрями розвитку правоохоронних органів, зокрема й ДКВС України, що відображено в законах України, указах Президента, постановах Кабінету Міністрів України та наказах і розпорядженнях центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань. Відповідно до цих документів, у органах та установах виконання покарань повинні бути створені всі умови для професійного та культурного розвитку персоналу, адже суспільство покладає великі надії на працівників кримінально-виконавчих установ щодо забезпечення правопорядку в органах і установах виконання покарань, виправлення та ресоціалізації засуджених [3, с. 120].

Відповідно до частини п'ятої статті 23 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», статті 57 Закону України «Про Національну

поліцію» був розроблений «Порядок проведення атестування осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – Порядок), який визначає порядок атестування Міністерством юстиції України, міжрегіональними управліннями з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції, установами виконання покарань, слідчими ізоляторами, навчальними закладами, закладами охорони здоров'я, установами і організаціями, створеними для забезпечення виконання завдань ДКВС України, осіб рядового і начальницького складу ДКВС України з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, кваліфікаційного рівня на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності займаним посадам, зміцнення дисципліни та дотримання законності, а також перспектив подальшого проходження служби [1].

Сучасна кримінально-виконавча служба, як ніколи, потребує високопрофесійного, сумлінного, чесного, дисциплінованого працівника, здатного виконувати покладені на нього соціально значущі функції на основі найсучасніших підходів і методів роботи, тому процес атестації повинен здійснюватись на високому організаційному та правовому рівні з дотриманням принципу відкритості та об'єктивності.

Відповідно до Порядку атестація осіб рядового і начальницького складу проводиться у таких чітко передбачених випадках: при призначенні на вищу посаду; для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службу невідповідність; для вирішення питання про звільнення зі служби через службу невідповідність.

Атестування проводиться комісією у складі не менше шести осіб. Атестація осіб рядового і начальницького складу здійснюється поетапно. На першому етапі приймають рішення про проведення атестування у вище зазначених випадках. На другому етапі відбувається складання списків осіб рядового і начальницького складу,

які підлягають атестуванню. Наступний третій етап – це доведення до осіб рядового і начальницького складу, які підлягають атестуванню, та їх безпосередніх керівників інформації про проведення атестування. На четвертому етапідє організаційна підготовка до проведення атестування. П'ятий етап – це складання письмового іспиту та визначення його результатів; шостий - співбесіда та визначення її результатів; сьомий - оцінка атестаційною комісією ділових, професійних, особистих якостей осіб, які проходять атестування. На восьмому етапі Комісією приймається рішення про результати атестування; дев'ятий етап передбачає ознайомлення осіб рядового і начальницького складу, які підлягали атестуванню, та їх безпосередніх керівників з результатами атестування. І останнім заключним етапом є затвердження результатів атестування керівником [2].

Критерії відбору осіб рядового і начальницького складу ДКВС України мають схожість із критеріями для працівників поліції та в основному є загальноприйнятими для всіх держав. Працівники установ виконання покарань повинні глибоко володіти професійними знаннями, вміти застосовувати їх у практичній діяльності, мати гуманістичну спрямованість та особливу відповідальність, бути чесними, правдивими, порядними, справедливими, сумлінними тощо.

Особи, які тільки прийняті до лав кримінально-виконавчої служби складають присягу в якій також зазначено, що вони повинні бути чесними, гуманними, сумлінними і дисциплінованими, зберігати державну та іншу охоронювану законом таємницю. Присягають з високою відповідальністю виконувати свій службовий обов'язок, вимоги статутів і наказів, постійно вдосконалювати професійну майстерність та підвищувати рівень культури, не допускати порушень прав і свобод людини та громадянина, всіляко сприяти зміцненню правопорядку. Ці твердження також можна віднести до критеріїв відбору.

Щодо кожної особи рядового і начальницького складу, яка підлягає атестуванню, складається атестаційний лист за формою передбаченою в Порядку.

Особи рядового і начальницького складу ДКВС України вправі протягом 10 робочих днів після оголошення результатів атестації подати скаргу на рішення відповідної атестаційної комісії [2].

На основі вище викладеного можна зробити висновок, що сучасна ДКВС України, як ніколи, потребує високопрофесійного, сумлінного, чесного, дисциплінованого працівника, здатного виконувати покладені на нього соціально значущі функції на основі найсучасніших підходів і методів роботи та відповідального ставлення до роботи на всіх напрямках, комплексного підходу до організації процесу відбування покарання. Саме для того, щоб визначити ділові, професійні, особисті якості, кваліфікаційний рівень працівників та дотримання ними законності є необхідною атестація осіб рядового і начальницького складу ДКВС України.

Список використаної літератури:

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. Дата оновлення: 01.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 10.09.2018).

2. Порядок проведення атестування осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України: затв. наказом М-ва юстиції України від 24.01.2017 р. №172/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0107-17> (дата звернення: 11.09.2018).

3. Дука О. А. Вимоги до персоналу державної кримінально-виконавчої служби України: професійний та морально-етичний аспекти. *Юридична психологія*. Київ. 2005. №1. С.120-128.

*Ткаченко Т.Г.
слухач 361 навчальної групи,
лейтенант внутрішньої служби
юридичного факультету Академії
Державної пенітенціарної служби*

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Сучасна пенітенціарна система – це система спеціально уповноважених органів і установ, діяльність яких спрямована на формування та реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Метою пенітенціарної системи є захист суспільства від злочинності. Діяльність пенітенціарної системи не має каральної спрямованості та направлена на ресоціалізацію та реінтеграцію особи.

Реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, протидії злочинності, організація виконання цільових програм розвитку Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України).

Реалізація державної політики – це не хаотичний, безсистемний процес, а злагоджений механізм, який має свою внутрішню структуру та функціонує в певному порядку. Реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань притаманний власний механізм, сутність та структура. Відзначимо, що важливе (якщо не ключове) місце серед елементів механізму реалізації функцій держави посідають методи їхнього здійснення.

Дослідженням виконання покарань займалися такі вчені, як Б.С. Утевський, О.Л. Ременсон, М.О. Стручков, О.О. Наташев, І.В. Шмаров, А.С. Міхлін, Л.В. Багрій-Шахматов, М.П. Мелентьев, П.Г. Пономарьов, О.І. Зубков, Ю.М. Ткачевський, В.П. Артамонов, О.І. Марцев та інші. Проте, на нашу думку, недостатньо уваги приділено

адміністративному примусу в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України.

Адміністративний примус є методом адміністративно-правового впливу держави в особі уповноважених законом державних органів і їх посадових осіб на суб'єктів соціального життя (фізичних і юридичних осіб) з метою запобігання і припинення протиправної поведінки в інтересах охорони прав і законних інтересів всіх членів суспільства, забезпечення громадської безпеки і правопорядку, а також притягнення винних у порушенні закону суб'єктів до юридичної відповідальності [1, с.169].

Примус, відзначає, Муравйов К. В., є методом впливу уповноваженого суб'єкта, що формує та реалізує державну політику у сфері виконання покарань, на свідомість і поведінку підвідомчих або підпорядкованих об'єктів шляхом застосування різноманітних обмежень, у тому числі фізичного, матеріального, морального характеру з метою попередження протиправних дій, покарання та виховання правопорушників. Це означає, що суб'єкт управління в межах наданих йому повноважень дає обов'язкові для виконання приписи [2, с. 18].

Адміністративний примус в адміністративній діяльності УВП, відзначає Пузирний В.Ф. [3], посилаючись на Н.О. Мельникову, можна розкрити через певні ознаки, зокрема адміністративний примус:

1. є видом державного примусу (разом з цивільно-правовим, кримінальним тощо);
2. призначений для охорони законності, правопорядку у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності установ виконання покарань;
3. потребує детального правового регулювання, що передбачає наявність як матеріальних, так і процесуальних адміністративно-правових норм, оскільки пов'язаний з обмеженням прав та свобод осіб;
4. пов'язується із вчиненням адміністративних правопорушень або обумовлений обставинами, які пов'язані з необхідністю забезпечення завдань

відповідного виду адміністративної діяльності установи виконання покарань;

5. персоналізований та індивідуалізований (застосовується щодо конкретної особи – громадянина, юридичної особи або співробітника);

6. здійснюється через видання правозастосовних, юрисдикційний актів;

7. застосовується уповноваженими на те співробітниками установ виконання покарань (завдяки реалізації права співробітників застосовувати заходи забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення й адміністративних стягнень);

8. передбачає настання несприятливих наслідків морального, матеріального, фізичного або статутного характеру для особи, до якої застосовується [4, с. 164].

Примус в управлінні кримінально-виконавчою системою – це діяльність, яка полягає в застосуванні компетентними посадовими особами установ Державної кримінально-виконавчої системи України передбачених законом заходів впливу (запобігання, припинення, відповідальності) з дотриманням відповідної процедури для усунення порушень установлених правил поведінки як з боку засуджених, так і з боку персоналу з метою забезпечення режимних вимог у кримінально-виконавчій системі, протидії правопорушенням, забезпечення безпеки засуджених та персоналу [5].

Державна політика у сфері виконання кримінальних покарань є багатовекторним процесом, який виражається в різноманітні організаційних та правових форм відображення змісту кримінально-виконавчої системи та забезпечується за рахунок реалізації загальних та спеціальних методів державного управління в тому числі це стосується й адміністративного примусу.

Таким чином, можемо констатувати, що адміністративний примус в діяльності установ виконання покарань – це діяльність, яка полягає у застосуванні компетентними посадовими особами

установ Державної кримінально-виконавчої служби України передбачених законом системи заходів впливу (запобігання, припинення, відповідальності) з дотриманням відповідної процедури для усунення порушень встановлених правил поведінки як з боку засуджених, так і з боку персоналу з метою забезпечення режимних вимог в УВП, протидії правопорушенням, забезпечення безпеки засуджених та персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дрозд Ю. В. Співвідношення адміністративної відповідальності з іншими видами адміністративного примусу: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07 / Дрозд Ю.В.; Київськ. нац. ун-т внутр.. справ. К., 2010. 211 с.

2. Муравйов К. В. Метод примусу як засіб реалізації державної політики у сфері виконання покарань / К. В. Муравйов // Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 16–17 вересня 2016 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 17-19.

3. Пузирний В . Ф. Поняття адміністративного примусу в діяльності установ виконання покарань / В. Ф. Пузирний // Форум права. – 2016. – № 4. – С. 271–276.

4. Мельникова Н. А. Административная деятельность учреждений Федеральной службы исполнения наказаний :дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / Мельникова Наталия Александровна ; Академия управления МВД РФ. М., 2011. 270 с.

5. Пузирний В.Ф. Концептуальні засади адміністративної діяльності органів та установ Державної пенітенціарної служби України : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.Ф. Пузирний; Національна академія прокуратури України. К., 2015. 454 с.

Хименко А.О.
студентка групи ППР-171
юридичного факультету
ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ
Пузирна Н.С.
к.ю.н., доцент
ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

У багатьох сім'ях батьки починають залучати своїх дітей до праці із самого раннього віку. Практично в будь-якій точці земної кулі можна зустріти дитячу працю.

На сьогодні міжнародно-правові заходи щодо захисту неповнолітніх як найбільш вразливих груп трудящих є достатніми та повною мірою відображають світову політику в регулюванні трудових прав окремих категорій працівників.

Законодавчі положення в зарубіжних країнах визначають мінімальний вік при прийомі на роботу (зазвичай, 15-16 років, а на небезпечні та шкідливі роботи – 18, а іноді 19 років).

Слід відзначити досвід правового регулювання праці неповнолітніх у Федеративній Республіці Німеччина, в якій охороні праці дітей і молоді приділяється більше уваги, ніж охороні праці дорослих. Основні положення охорони праці в Німеччині містяться в Законі «Про охорону праці». Чинне законодавство Німеччини забороняє використовувати як працівників дітей молодше 13 років. Законодавство відносить осіб від 13 до 15 років до категорії «дітей», до підлітків – молодих людей від 15 до 18 років. Для підлітків, які ще зобов'язані відвідувати школу протягом повного навчального дня, діють ті ж самі положення, що і для дітей в початковій і неповній середній школі. Працівникам у віці від 13 до 15 років дозволяється

лише виконувати: рознесення газет, журналів, рекламних газет і листівок; роботу в приватному і фермерському господарстві та інше [11].

Загальний вік укладення трудового договору в США встановлюється Законом «Про справедливі умови праці» від 1938 року (зі змінами та доповненнями) та становить 16 років (при продовженні навчання в середній школі). Слід зазначити, що вік повноліття в США – 18 років. Крім цього, є і винятки коли вік укладення трудових відносин – 15 років; 14 років; 13 років і до 13 років (у вільний від навчання час). Зважаючи на ці обставини, ця проблема в американській науці й законодавстві розглядається в тісному взаємозв'язку з правовим регулюванням праці неповнолітніх, які виступають спеціальними суб'єктами права [12, с.156].

По-особливому в трудовому законодавстві США вирішується питання про обмеження для осіб у віці до 18 років керувати транспортними засобами. Так, жоден працівник у віці до 17 років не має права керувати транспортними засобами на державних шляхаху процесі здійснення своєї трудової функції.

Найбільш цікаво в американському трудовому законодавстві вирішується питання про зміст трудово-правового статусу працівників у віці від 16 до 17 років. Такі неповнолітні мають право працювати на будь-яких видах робіт, за винятком робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці. Після досягнення вісімнадцятирічного віку вони отримують право здійснювати свою трудову функцію на роботах зі шкідливими і небезпечними умовами праці.

Необхідно відзначити, що специфічною рисою американського трудового законодавства також є встановлення особливого вікового цензу для неповнолітніх, які працюють у сільському господарстві.

Цікавим бачиться також досвід Естонії у вирішенні питань, пов'язаних із практичною реалізацією заборон на використання праці осіб, які не досягли вісімнадцяти років,

при виконанні окремих видів робіт. Так, згідно зі ст. 125 Закону про трудовий договір Естонії [13], трудовий договір, який був укладений: неповнолітнім у віці 13-18 років без згоди одного з батьків, опікуна, піклувальника або інспектора з праці або неповнолітнім молодше 13 років, неповнолітнім у віці 15-18 років, якщо його прийом на роботу може загрожувати здоров'ю моральності неповнолітнього або перешкоджати отриманню їм освіти, може бути визнаний недійсним органом з розгляду трудових спорів.

Законодавство України оперує такими поняттями, як “неповнолітні”, “особи, які не досягли 18 років”, “особи віком від 16 до 18 років”, “особи віком від 15 до 16 років”, “особи молодші 18 років” тощо. Але принципи регулювання вказаних груп суб'єктів трудового права єдині, що дозволяє законодавцю розглядати їх як загальну категорію суб'єктів трудового права.

Згідно зі ст. 188 КЗпП України [4] прийняття на роботу осіб молодших 16 років не допускається. Проте за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює, можуть, як виняток, прийматися особи, які досягли 15 років. Крім того, для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийом на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не заподіює шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час при досягненні ними 14 років за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює.

Враховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що дослідження міжнародного досвіду необхідне для кращого розуміння законодавства своєї країни, для порівняльно-правового аналізу та пошуку шляхів удосконалення наявної системи.

Список використаної літератури:

1. Положение о защите детского труда (Verordnung über den Kinderarbeitsschutz

(Kinderarbeitsschutzverordnung). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/kindarbschv/gesamt.pdf>.

2. Морозов П. Е. Некоторые проблемы индивидуального трудового права США в условиях глобализации. *Бизнес в законе*. 2011. № 5. С. 155-159.

3. Закон о трудовом договоре, Эстония. URL: http://rilc.ru/sites/default/files/zakon_o_trudovom_dogovore_estoniya.pdf.

4. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 1971. Дод. до № 50. Ст. 375.

Шамрук Н.Б.

*к.ю.н., доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу Академії
Державної пенітенціарної служби*

Семенцова О.А.

*слухач 361 навчальної групи юридичного акультету,
Академії Державної пенітенціарної служби*

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Становлення України як суверенної, незалежної та демократичної держави зумовлює необхідність суттєво підвищити рівень дієвості системи державного управління, в тому числі й державної служби.

Оскільки наша держава на даному етапі свого існування тримає курс на європейську інтеграцію, то всі перетворення, які відбуваються в країні, потребують нових підходів й до державної служби та вдосконалення її проходження зокрема.

Проблеми проходження державної служби, які існували на протязі останніх років актуальними залишаються й сьогодні. До таких проблем, на думку Ю.Ю. Кізілова належать: низький престиж державної служби, невизначеність особистої долі державних службовців у зв'язку з нестабільністю політичної ситуації, недосконала система управління персоналом (порядок добору кадрів і проведення конкурсів, оцінювання, планування кар'єри, визначення потреб у професійному навчанні, мотивації), недосконалість існуючої нормативно-правової бази проходження державної служби, відтермінування введення в дію нового законодавства про державну службу, недостатній рівень професіоналізму та адміністративної культури державних службовців, недосконалість системи їх підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації [1, с. 211-212].

Ці та інші проблеми проходження державної служби в Україні в умовах проведення реформи потребують негайного вирішення і визначення нових підходів до порядку проходження державної служби.

Що стосується самого проходження державної служби, то даний процес включає в себе декілька етапів: прийняття на службу, просування по службі та припинення служби.

В свою чергу, вступ на державну службу, відповідно до чинного Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 року, здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу. Прийняття громадян України на посади державної служби без проведення конкурсу забороняється, крім випадків, передбачених цим Законом [2].

Порядок прийняття на державну службу дещо відрізняється від загального порядку прийняття на роботу, передбаченого чинним трудовим законодавством України. Основні відмінності полягають у:

- відборі та прийнятті на державну службу за спеціальними процедурами;
- складанні державним службовцем присяги;
- присвоєнні державному службовцю відповідного рангу [1, с. 213].

Найбільш тривалим та ключовим моментом проходження державної служби є просування по службі.

Практично просування по службі збігається з поняттям службової кар'єри, яка є індивідуальною для кожного службовця. Воно здійснюється з урахуванням професійної компетентності шляхом зайняття вищої посади за результатами конкурсу. Втім, діючим Законом України «Про державну службу» встановлено, що державний службовець з урахуванням його професійної підготовки та професійної компетентності може бути переведений без обов'язкового проведення конкурсу:

1) на іншу рівнозначну або нижчу вакантну посаду в тому самому державному органі, у тому числі в іншій місцевості (в іншому населеному пункті), - за рішенням керівника державної служби;

2) на рівнозначну або нижчу вакантну посаду в іншому державному органі, у тому числі в іншій місцевості (в іншому населеному пункті), - за рішенням керівника державної служби в державному органі, з якого переводиться державний службовець, та керівника державної служби в державному органі, до якого переводиться державний службовець [2].

Проте просування державного службовця по службі не здійснюється протягом строку дії дисциплінарного стягнення, яке було застосоване до нього.

Завершальним етапом проходження державної служби є стадія припинення служби, якою не тільки завершується кар'єра службовця, а й відбувається втрата ним статусу державного службовця. Припинення державної служби можливе виключно за наявності хоча б однієї з підстав зазначених в законі. Тож згідно чинного Закону України «Про державну службу» державна служба припиняється:

1) у разі втрати права на державну службу або його обмеження;

2) у разі закінчення строку призначення на посаду державної служби;

3) за ініціативою державного службовця або за угодою сторін;

4) за ініціативою суб'єкта призначення;

5) у разі настання обставин, що склалися незалежно від волі сторін;

6) у разі незгоди державного службовця на проходження державної служби у зв'язку із зміною її істотних умов;

7) у разі досягнення державним службовцем 65-річного віку, якщо інше не передбачено законом;

8) у разі застосування заборони, передбаченої Законом України «Про очищення влади» [2].

Таким чином, проходження державної служби включає в себе усі етапи та статуси державного службовця протягом його перебування на державній службі, від прийняття до звільнення. Слід зазначити, що сучасний стан справ щодо проходження державної служби є неоднозначним і потребує обов'язкового вирішення наявних проблем у даній сфері, оскільки нашій державі вже сьогодні необхідна ефективна, відповідальна та результативна державна служба.

Список використаної літератури

1. Кізілов Ю.Ю. Проблеми та сучасний стан проходження державної служби в Україні в умовах адміністративної реформи. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. № 2 (17). С. 210—218.

2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 03.10.2018).

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО І ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

В сучасних умовах побудови та функціонування нашої держави, безсумнівно, відбувається пошук найбільш оптимальних шляхів становлення національної правової системи, що не в останню чергу забезпечується силами представників різних галузей юридичної науки. Так, зокрема, протягом останніх років в центрі особливої уваги вітчизняних правознавців знаходиться розвиток наук так званого природо екологічного спрямування – земельного, аграрного, екологічного і природоресурсного права [1]. У зв'язку з вищезазначеним, особливої актуальності набуває питання співвідношення земельного та екологічного права.

Варто зазначити, що земельне право як складова частина системи національного права досить тісно пов'язане та взаємодіє з іншими галузями вітчизняної системи права. Це, в першу чергу, залежить від ступеня взаємопроникнення відповідних сфер суспільних відносин й засад їх нормативного врегулювання. Такий тісний взаємозв'язок на думку М.В. Шульги пояснюється тим, що земельне право становить фундаментальні засади для багатьох галузей права. Таке значення земельного права має місце у врегулюванні усього комплексу екологічних (природо ресурсних) відносин. В свою чергу, для інших суспільних відносин, які врегульовані відповідними іншими галузями права, земельне право має ключове значення, тільки тоді, коли вони впливають із відносин, пов'язаних з використанням та охороною земельних ресурсів, зокрема природоохоронних, підприємницьких і так далі [2, с. 31]. Тобто, вже з цієї тези випливає, що земельне право має тісний взаємозв'язок з екологічним правом.

Що стосується безпосередньо співвідношення

земельного права з екологічним правом, слід зазначити, що на сьогодні є кілька поглядів стосовно вирішення даного питання.

По-перше – земельне право визнається самостійною галуззю права, що стоїть в одному ряду, але не збігається з цивільним, адміністративним, конституційним, екологічним й іншими галузями права;

По-друге – земельне право займає самостійне місце в загальній системі права. Хоча деякі вчені вбачають комплексний характер земельного права, і навіть предмет земельного права визначають, як комплекс майнових і управлінських відносин [3, с. 11]. Останнє твердження практично дискредитує раніше висловлену думку про те, що земельне право – це самостійна галузь, оскільки власного, унікального, не характерного для інших галузей права предмета правового регулювання у нього немає – це «комплекс майнових і управлінських відносин» [4, с. 45].

По третє – земельне право є підгалуззю екологічного права, поряд з водним, лісовим, повітряним правом тощо.

Серед вище перелічених позицій, на сьогодні домінуючою є перша, оскільки земельне право як галузь права являє собою сукупність правових норм, які регулюють суспільні земельні відносини. Для виділення самостійної галузі в системі права необхідна наявність: предмета правового регулювання, методу правового регулювання, відповідних принципів, спеціального законодавства й об'єктивної зацікавленості суспільства у виділенні відповідної галузі права як самостійної. При цьому, вищезазначені елементи, які притаманні для самостійних галузей права характерні й для земельного права [5, с. 719]. Тому, при співвідношенні земельного з екологічним правом, необхідно виходити з того, що це дві окремі галузі права.

Зауважимо, що зв'язок земельного права з екологічним правом зумовлюється станом землі, як об'єкта навколишнього природного середовища, який функціонує у складі екосистеми і перебуває в екологічному

взаємозв'язку з усім довкіллям. Використання кожного із природних ресурсів має свої особливості, які обумовлені економічними, екологічними, культурно-оздоровчими, рекреаційними та іншими особливостями[6, с. 89].

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Земельного кодексу України земельні відносини, що виникають при використанні надр, лісів, вод, а також рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, регулюються нормативно-правовими актами про надра, ліси, води, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря, якщо вони не суперечать земельному кодексу[7]. Отже, маємо встановлений на законодавчому рівні принцип пріоритетності норм земельного законодавства щодо положень законодавства про надра, ліси, води, рослинний і тваринний світ та атмосферне повітря.

Також існує нерозривний зв'язок земельного права з охороною природи. Земельно-правові норми приводяться відповідно до екологічних вимог, тому відбувається екологізація норм права. Це проявляється за багатьма напрямками: при регулюванні планування і прогнозування використання земельного фонду; при землеустрої; при здійсненні державного контролю за використанням та охороною земель і т.д. Тим самим земельно-правове регулювання набуває екологічної спрямованості. Отже, екологізація галузі земельного права – це лише одна сторона вирішення проблеми охорони природи та комплексного природокористування [8, с. 9].

Щодо співвідношення земельного і екологічного права особливу думку висловлює В.К. Гуревський. Вчений стверджує, що регулювання самостійних природноресурсових відносин (гірничих, водних, лісових та ін.) виражається в наявності роздільної кодифікації земельного, водного, лісового законодавства і законодавства про надра. При цьому в законодавстві про природні ресурси передбачаються спеціальні норми, які враховують взаємозв'язок природних ресурсів, що регулюють запобігання несприятливих екологічних

наслідків впливу використання одних природних ресурсів на інші[5, с. 723]. Незважаючи на вищевикладене, не доцільно стверджувати, що земельне право є підгалуззю екологічного права, адже земельне право має власний предмет, метод, принципи.

Таким чином, земельне і екологічне право – це самостійні галузі права, хоча і тісно пов'язані. Зв'язок земельного і екологічного права обумовлюється особливим положенням землі, як об'єкта правового регулювання. Основою правового регулювання земельних відносин є принцип поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва. Основою правового регулювання екологічних відносин є, насамперед, збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів. Звідси екологічне право має на меті збереження землі як природного об'єкту, збереження різного виду земельних ділянок; збереження цілісних природних комплексів структурною складовою яких є земельні ділянки.

Список використаної літератури

1. Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права [Електронний ресурс] : Збірник наукових праць Круглого столу (19 жовтня 2012 р.) / за ред.Г.І. Балюк, М.В. Краснової, А.М. Мірошніченка, В.В. Носіка. – 2012. – Режим доступу: <http://law.univ.kiev.ua/science.html>
2. Земельне право України: Підручник / М.В. Шульга, Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А.П. Гетьман та ін.; – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
3. Земельне право: підручник для вузів /відп. ред. С.А. Боголюбова. М.: Норма, ИНФРА-М, 1998 – 412 с.
4. Жаворонкова Н.Г. Земельное право : учебник для бакалавров / Н.Г. Жаворонкова, И.О. Краснова ; отв. ред. Н.Г. Жаворонкова, И.О. Краснова. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 580 с.

5. Гуревський В.К. Земельне право як самостійна галузь права та його співвідношення із суміжними галузями права / В. К. Гуревський // Актуальні проблеми держави і права. – 2004. – Вип. 22. – С. 719-723.

6. Шарапова С.В. Співвідношення земельного та екологічного права: деякі аспекти / С.В. Шарапова // Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади : матеріали «круглого столу» (Харків, 4 груд. 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 188–190.

7. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3, стаття 27.

8. Земельное право : учеб. / под ред. С.А. Боголюбова. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 400 с.

Наукове видання

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»**

**РЕФОРМАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І
ПРАКТИКИ**

Збірник матеріалів IV регіональної науково-
практичної конференції
(10 жовтня 2018 року)

Технічний редактор Захарчук І.В.

Комп'ютерна верстка Захарчук І.В.

Відповідальний за випуск Назарко С.О.

Тираж 300 прим.